Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

उ० १०६ (क)

फ़ारसी - श्री भगवद्गीता

अनुवाद - फ़ैज़ी

प्रकाशक - रामअवतार ... दत्त

लोहारी दरवाज़ा, लाहौर

१०६ (क)

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

उ० १०६ (क)

फ़ारसी - श्री भगवद्गीता

अनुवाद - फ़ैज़ी

प्रकाशक - रामकिशोर [illegible]

लोहारी दरवाज़ा, लाहौर

१०६ (क)

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

شری مد بھگوت گیتا

فارسی

ترجمہ فیضی

ملنے کا پتہ

رام پرشاد نرائن دت تاجران کتب بیرون

لوہاری دروازہ لاہور

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE.

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ہمارے مشہور و معروف جادو رقم فسانہ نگار مہاشہ نارائن اڈیٹر گلدستہ

مصنف نارائن رام چرتر۔ نارائن کرشن چرتر وغیرہ وغیرہ کی دو تازہ ترین تصانیف (زیر طبع)

نارائن سنگیت رامائن

ہماری خاص درخواست پر مہاشہ نارائن نے مریادا پرشوتم مہاراج رامچندر جی کے مبارک کارناموں کو ڈرامہ کی صورت دینے کا ارادہ کیا ہے جس میں نثر و نظم کے علاوہ نئے تھیٹریکل طرز کے گانے بھی شائقین کو محو حیرت بنا دیں گے۔ دسہرہ کے مبارک دنوں میں رام ناٹک کرنے والی کلبوں کیلئے یہ کتاب خاص طور پر ایک نعمت بے بہا ثابت ہو سکتی ہے جو اصحاب نارائن رام چرتر میں مہاشہ نارائن ہندی آمیز اردو کا لطف دیکھ چکے ہیں وہ آسانی سے یہ اندازہ لگا سکتے ہیں کہ یہ ڈرامہ کیسا دلفریب ہوگا۔ کل رامائن چار حصوں میں ختم کیجائیگی۔ پہلا حصہ تیار ہو چکا ہے اور چھپ رہا ہے پہلے درخواست خریداری بھیجنے والے اصحاب سے محصول ڈاک معاف!

نارائن گوبند چرتر

یہ کتاب نارائن چرترمالا کا تیسرا گوہر نایاب ہے اس میں مہاشہ نارائن۔ ہندو جاتی رکشک کلغی دھر اوتار سری گورو گوبند سنگھ جی دسم بادشاہ کے منوہر چرتر کو ہدیہ ناظرین کرینگے ہم نہایت دعوے اور وثوق کیساتھ کہہ سکتے ہیں کہ اپنی خوبی و محبوبی کے لحاظ سے یہ کتاب بھی نارائن رام چرتر اور نارائن کرشن چرتر سے ہرگز کم نہ ہوگی۔ گورو بھگت خالصہ بھائیوں کیلئے مہاشہ نارائن کا یہ تحفہ خاص طور پر قابل قدر ہوگا جسمیں وہ اپنے سچے بادشاہ کے ایک عجیب دلفریب اور محو حیرت کر دینے والے روپ میں درشن کرینگے پہلے درخواست خریداری بھیجنے والے اصحاب سے محصول ڈاک معاف!

المشتہر کے رام پرشاد نارائن دت مالکان ریز بک ڈپو بیرون لوہاری دروازہ لاہور

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

شری بھگوت گیتا

ترجمہ

فارسی از فیضی

طرازندهٔ داستانِ کهن
که پرسید هر تراشت سخنهای این
بود مزرعه آخرت در جهان
دگر کورواں از پئے کارزار
جوابش چنین گفت سنجے بادشاہ
چو فرزند تو فوج دشمن بدید
بگفتش برین لشکر پانڈواں

بدین سان بیفگند طرح سخن
که کُرکهیت رشکِ بهشتِ برین
درین جا رسیدند چون کورواں
چنان است این قصهٔ بی‌نظیر
ببستند از هر دو سو صف سپاه
بفرزند درونا اچارج رسید
نخستین که ترتیب داد و چسان

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

وریشتدمن هست سالار فوج — جگروار تیش رونقِ کار فوج
ملے همچو بهیمے بپہلوئے او — دگر نکل و سہدیو بازوے او
دگر ارجنِ آں جہاں پہلواں — که لرزد ز خوفش بخود آسماں
ہیرجاہو واں ساتیکِ نامدار — قوی پنجه بیراٹ دشمن شکار
دگر راجه جحدراں بفوجِ گراں — ہمایے کیں ہمچو شیرِ ژیاں
دهد بیدل عرصهٔ رزمگاه — کمند گرد فوجش جہاں را سیاه
رئیس چیکیتان گر کاشی راج — شہاں را از و چشم اکلیل تاج
دگر کنت بہوج و دگر شیویار — دگر ابہمن مردِ میدانِ کار
بصد زور و طاقت دگر پرجت است — بدلہا شیراں از و ہیبت است
جہاں پہلواں اتمو جا دلیر — دگر دهرشٹکیت ستانند شیر
دگر پنج فرزند این پانڈواں — که از دروپدی هست میلاد شاں
جہارتھی هستند در کارزار — شود هر کسے رو کشِ ده هزار
کسانیکه یارانِ کارِ من اند — بمرد و نبرد دستیارِ من اند
نمائید بحکم ندیم المثال — دگر کرپ استاد کارِ قتال
توئی بازوے من ز فرزند تست — دگر کرن غمخوار مانندِ تست
دگر سومدت هست هم مکن — دگر پہلوانانِ خویشانِ من
که اینها مراعاتِ من کرده اند — پئے من بکار وطن کرده اند
سپہ آں طرف گرچه کمتر بود — ولے هر دلیرے چو اژدر بود

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بظاہر بود فوج من بیشمار
گرفتم که با دشمنان جنگ کرد
مراعات دشمن چو منظور اوست
خوش است از دل و دست آورید
چو این گفتگو تا بہ بھیکم رسید
چنان مہرہ خویشتن در نواخت
بلب کشن را شنج جن چون رسید
دگر دیودت مہرہ ارجن گرفت
بم آوازہ چون بھیم نیدریک کرد
بدستر طکف مہرہ خویش داشت
نکل ہم سہگھوش را ہمی نواخت
چو من پشپ سہدیو آغاز کرد
دروپد شکھنڈی و دھرشٹدومن
دگر شاہ کاشی و بیراٹ نیز
گرفتند این جملہ چون مہرہا
دلیران دریودھن خشمگین
کمانرا گرفت ارجن راست کیش
نظر کرد بر لشکر کوروان

چہ حاصل که بھیکم من نیست یار
بجز دو کارا از شرم من تنگ کرد
کنند صرف آن ہر چہ مقدور اوست
کہ بر فوج اعدا شکست آورید
بہ پیچید و خود را بمیدان کشید
کز آواز او شیر نر آب باخت
تو گوئی که صور قیامت دمید
که لرزہ بر افواج دشمن گرفت
جہان چون شب داج تاریک کرد
صدائش از دشمنان ریش داشت
دل شیر مردان اندوہ گداخت
بیابان از ہر مہوش پرواز کرد
دگر ساتیک و ابہمن صف شکن
ہمان پنچ پوران صاحب تمیز
قیامت نمود ارشد در وفا
شتافند صف بستہ از بہر کین
کہ در عرصہ کین بروکار بیش
سخن گفت با کشن کای راز دان

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ز تیغِ من میانِ دو لشکر ببر — به بینم کرا هست دعوے بسر
کدامی مهیاے جنگِ من است — کدامی نشانِ خدنگِ من است
که بر روے من میکشد خویش را — که میخواهد از من دلِ ریش را
کرا تاب قتل و قتالِ من است — کرا در سرِ خود خیالِ من است
ز تیغش کشن آورده در رزمگاه — بگفت این که اے شاه انجم سپاه
شمارم تو نام جنگ آوراں — بزور آوراں عرصهٔ تنگ وراں
یکے بهیکم ست و درونا دگر — که دعویست این هر دو کس را بسر
نظر کرد بر گفتهٔ کشن و گفت — کراے واقفِ رازهاے نهفت
همه خویش و قوم و تبارِ من اند — مگر روکشِ کارزارِ من اند
که گرم وفا شد بخویشان خویش — که اعضاے خود را نمودست ریش
درین کار حیرانِ کارم بسے — در اندوه و غم دل فگارم بسے
هم خشک و مو بر تنم خاست ست — ازین غم دل و جانِ من کاست ست
ز دستم قریب ست افتد کماں — که در من نماندست تاب و تواں
گرفتم بخویشاں ظفر یافتم — وزیں کشتن خون مال و زر یافتم
چه لذت که از قوم یک کس نماند — ازین کار دستم بباید فشاند
اگر قوم شد کشته از دستِ من — به نفرین کشاید لب مرد و زن
دگر کشته گردم من از دستِ شاں — چه حاصل که جانم رود رایگاں
ز تخت و ز تاج و ز ملک اے حبیب — چه خیزد کینجاست رفتن قریب

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

اگر چند با ما بدی کردہ اند
مگر جنگ کردن نشاید مرا
یقین ست دریودھن کوروان
ندانہ پیر تر سند وسے انہ پدر
سزاوار قتل اند خونریزی اند
ولے پاس ناموس ستدرہ است
نماند ز مرداں چو نام و نشاں
شود برن سنکر از انہا پسر
چو اولاد پیدا شود از حرام
بدوزخ رسد عالمے زیں سبب
نہ بندم بخویشاں کمر بہر جنگ
جہاں پادرار است گفتم اگر
چنین گفت واں پہلواں راستکیش

بمکر و حیل دشمنی کردہ اند
بغیر از تغافل نشائد مرا
جفا پیشگانند دریں جہاں
بخلق اند اینہا عجب فتنہ گر
پس از قتل باب برآدیری اند
گروستم ز خونریزشاں کوتہ است
بگردند آوارہ ہر سو زناں
نیابی ز نام نجابت اثر
بہ پتراں رسد کے ثواب طعام
کشند مدتے رنج و درد و تعب
بمن قافیہ گر نماید تنگ
نگوئی پئے جنگ کردن دگر
کماں را بیفگند از دست خویش

ادھیائے دوم بسانکھیہ یوگ نام

دلش خوں ز اندیشہ چوں کرشن دید
نہ زیبد چنیں گفتگو کردنت

بگفتش کہ اے نخل باغ امید
بدشمن ضرور ست رد کردنت

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

جگر کرد نت شهرهٔ عالم است
توان گفتگو کردهٔ اختیار
مده همت از دست در رزمگاه
ندانی که جرأت بجنت برد
بمیدان کین چون دلیران درآ
بگفتا که مختار من جنگ نیست
ازین بادشاهی گدائی خوش است
اگر تیغ من قتل ایشان کند
ازین فتح خوشتر هزیمت بود
بخون لقمهٔ آلوده خوردن بکام
برین هم ندانم که یابد ظفر
کرا تخت فرماندهی میدهند
نه دستم همی آید این گونه جنگ
دل از غم بدرد آمد و کاست جان
کنون چارهٔ کار من خوشتر است
سخن کیش سر کرد خندد زبان
چه بیهوده غم میخوری دمبدم
غم او بخور محنت از بکش

نه آوازه ات عالمی در هم است
که نبود سزاوار مردان کار
که بددل بود در میان دستگاه
کند بددلی خوار و عزت برد
چو خورشید با تیغ عریان درآ
که خصمی اخوان بجز ننگ نیست
به تکلیف من گر نیائی خوش است
چه حاصل که خاطر پریشان کند
کناره گرفتن غنیمت بود
بود سخت کرد و سبیل حرام
کرا شاهد ملک آید به بر
کرا تخته بر خاک میدان نهند
ازین بیش بر من مکن کار تنگ
ز اعضای من رفت آب و توان
بوضع دگر گو سخن خوشتر است
که ای غافل از سر کار جهان
که سودی نه بخشد این رنج غم
که بی او بهر جان دو جان خوش

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

غم آں مخور کہ نیاید بکار
من و تو دگر ہر چہ موجود ہست
ہمہ نیز مانیم در این جہان
تغیر بجسم ست و جان فارغ است
بگرمی و سردی تنت آشناست
بوقت معین اجل میرسد
بسے بادشاہان لشکر کشاں
زمانہ بیک وضع بودے اگر
غم این عزیزان چرا میخوری
تن ہر کسے ہمچو جامہ بود
پوشندہ جامہ جانست نام
چہ باشد اگر تو کسی را کشی
ہر آنکس کہ آگاہ این راز ہست
بود شادی و غم یکے پیش او
ترا دوست میداشتم بسکہ من
فنا نیست بر گل بود بر سبو
شناسند مردان اسرار بین
دگر ہرچہ باشد عدم میشود

بیا بر سخن ہاے من گوش دار
ہمیشہ گرفتار این بود ہست
بتغییر و تبدیل نام و نشان
حوادث بدین نیست آں فارغ است
نہ جانست کہ فارغ ز ہر دو سراست
بہر نیک و بد بے خلل میرسد
بجائیکہ افتادہ اند دست شان
نہ باشند فرزند جائے پدر
چرا پردہ راز را میدری
شود پارہ ہر گاہ کہنہ بود
خیال فنا گشتنش ہست خام
بپیمانہ پا بصد و لحو یتی
بہ ہوشمنداں سر فراز ہست
ہمیشہ فراغت بود پیش او
کہ گفتم ترا اسرار معنی سخن
پراگندگی را بہ ترتیب جو
کہ دائم بود ذات جان آفرین
نہ بر وقت بل دم بدم میشود

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

چنان است منشور جان در بدن
ولے در نمی یابدش ہر کسے
مقید نباشد چو مطلق است
جہان است معدوم موجود جان
غرض راست تغیر جو ہر بجاست
نہ ادنیٰ نہ اعلیٰ نہ اوراست وسط
نہ طفل و نہ برنا نہ پیرست او
نہ سوزد بہ آتش نہ آتش برد
نہ آید بہ ادراک کس راز او
بچشم حقیقت توان دیدنش
اگر اعتقاد تو از چنیں است
بر نیہم غم و غصہ است کے رواست
اگر جان شناسیشدے اے عزیز
چو جان را فنا نیست این فکر چیست
ز ملکِ عدم ما ہمہ آمدیم
بآخر بسوئے عدم می رویم
بیندیش ہرگز ز مرگ و عذاب
یکے می شناسد جہان را عجب

کہ شمع فروزندہ در پیرہن
نشد معنیش منکشف بر کسے
منزہ مبرا چو ذاتِ حق است
بود پرتوِ ذاتِ معبود جان
یقین دان کہ آن مہر انور بجاست
نہ زاد و نہ زاید بود یک نمط
سمیع و بصیر و خبیر است او
نہ مستی نہ غفلت نہ خوابش بود
جہان جملہ احیاے یک نازِ او
بدل اندرون ہمچو جان دیدنش
کہ جان نیز مخلوق جان آفرین ست
کہ مخلوق را پیش راہ فناست
بجا بود از گشت و خونت گریز
ہمہ زندہ ہستند لیس مردہ کیست
دمے چند از زندگانی زدیم
بکام اجل یک قلم می رویم
ز میدانِ مردان رخ خود متاب
یکے از شناسائیش در تعب

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

یکے را بحیرت در دیده و ہست
بکاریکہ مامور ہستی بکن
توئی چھتری بد دلی عار تست
شہادت کہ بُود از ان برتری
خوش است ار بہ بندی کمر بہر جنگ
ز نیش خسم زن عار خود را مخواه
اگر کُشتہ گردی بخلدست جائے
بمیدان مردان قوی دار دل
بود زندگی چون حباب اے پسر
مطابق بسانکھیہ ست این گفتگو
کنون حرف از یوگ سر میکنم
طریق است مشکل اگر میروی
بود یوگ مقبول اہل نظر
برآید بخیرات و جگ کام دل
بجگ نیست جز آتش افروختن
طمع میکند کار عالم خراب
رجوگن ستوگن تموگن سہ گن
ازین ہر سہ گن جوگ سازد جدا

یکے وہم ماند کہ گویا کجاست
بجنگ آوری چہرہ دستی بکن
دلیری بمیدان سزاوار تست
نصیبے نیست جز چھتری
کنی عرصہ کار بر خصم تنگ
مشو پیش اہل جہان دشنگاه
دگر فتحیابی شوی بادشاہے
مگردان رخ خود کہ گردی خجل
بمان نیکنامی خود در نظر
کہ از دوستی با بگفتم بتو
ز اشغال آہنت خبر میکنم
ازین قید ہستی رہا میشوی
کمش فائدہ میدہد بیشتر
ولیکن نمی بخشد آرام دل
تنے چند جاندار را سوختن
طمع میرساند نثار بہ آب
ہمہ خلق تنہا بود بے سخن
کند جوگ واصل بذات خدا

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

عمل کن بگفتار من شاد شو　　ز تشویش آمد شد آزاد شو
ستوگن بود خوشئے اہلِ کمال　　کہ پایند زان دولتِ بے زوال
بہ نزدِ کسے کو تمناکش است　　تم و رج بقدرِ ضرورت خوش ہست
ز اعمال ہرگز نتائج مخواہ　　بکن محو خود را بذاتِ الٰہ
گر از نخلِ کردار خواہی ثمر　　شوی خوار در چشمِ اہلِ نظر
اگر جوگ را میکنی اختیار　　نماند بدنیاے دول ہیچ کار
بغفلت سرشتانِ دنیا طلب　　بہ بیہودہ گویانِ دور از ادب
کجا ہست معلوم اسرارِ جوگ　　نہ آید ازیں مردمان کارِ جوگ
ریا پیشگانِ سراپا دغل　　نمایند در کار ہر دم خلل
درآرند در دامِ تزویر خلقش　　بہر رنگ سازند تسخیرِ خویش
بود بحرِ عرفانِ حق بیکران　　حبابیست در بحرِ چیزش جہان
نماند چو با نیک و بد کار تو　　بود ترکِ تجرید اطوار تو
بکن سرزنشِ جوگ در روز و شب　　کہ پیدا شود جلوۂ نورِ رب
چنین گفت ارجن کہ اے رازداں　　بگو جوگ را تا نماید چسان
بگفتا کہ کارش نباشد بکس　　نہ افتند بشہدِ ہوس چون مگس
رسد آنچہ بروے کند صبر او　　کند بر سگِ نفسِ خود جبر او
ندارد بلذاتِ دنیا خیال　　نشیند بہ نزدیکِ اہلِ کمال
بود پاسِ انفاس منظور او　　بود نامِ حق ذکرِ مذکور او

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

نیاید بجز رحم زد ہیچ کار
بظاہر نباشد دلش آشنا
نیاید بدر دوستِ قدرت جواں
بود آشنا تا بلذت زباں
ز حرص و ہوا کار گردد خراب
دلِ خود ہر آنکس کہ آرد بدست
غذا کم کند خواب بگذارد او
گرفتارِ چیزہاست کہ رے بسیاہ
بود حالِ غافل سرشتِ بجاں
دلِ آگاہ آرام دارد مدام
تو بیداری مردمانِ جہاں
تشنہ بند اینہا بدریاے شور
بزورِ ہوا ہر طرف میروند
ہر آنکس کہ شد توبہ از آرزو
بیادِ خدا یک نفس ہم نشست
بسانِ کشف گر گشد دست و پا
چو حق را کنی یاد حاصل رود
تمنا بود مانعِ ہر کمال

بود خوئے او خوئے آمرزگاہ
بباطن بود محوِ ذاتِ خدا
بود کارِ او جملہ شکر و سپاس
نیابد مذاقِ ریاضت زیاں
برانداز طمع آدمی را آب
بگنجِ توکل تو اندر نشست
دلِ خود بسوے کسے بار داد
ازاں غافل از آخرِ کار آہ
کہ بگسست از رشتیش ریسماں
ندانند کہ چوں میرود صبح و شام
تصور مکن ہیچ خوابِ گراں
نہ در پاست طاقت نہ در دست زور
بجز روزِ دادہ تلف میشوند
بپیشِ من آنست ہر دو نکو
کہ یکدم نہ او از دو عالم خوش است
کہ آنجا بود دست آں مرد را
خیالاتِ بیہودہ از دل برند
تمنا بود باعثِ ہر زوال

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

تمنا کند مرد در سینہ ریش
شود عقل زائل ز حرص و ہوا
نشد ہر کہ صاحبدل او غافل است
بود ہمچو گشتے دلِ غافلاں
دلِ عارفاں ہمچو دریا بود
ہر آنکس زند دام تمنا پدید
بروں آر حرص و ہوا از دلِ

تمنا دل از حق کشد سوئے خویش
بر اند از دلِ سینہ صافاں صفا
گرفتار آمد شبِ منزل است
کہ بادِ ہوا ایست در اکشاں
کہ صد جہت درد فرو میرود
دلِ خویشتن از ہمہ سو کشید
کہ روزِ جزا تا نگردی خجل

ادھیائے سوم بکرم جوگ نام

بار گفت ارجن اگر ہمچنیں ست
تقید چرا می نمائی بہ من
میفگن مرا در بلا اے عزیز
مگو از غرض حرف با من مگو
خوش ست از طریقے نمائی مرا
بگفتا دو فرقہ ست دریں جہاں
غرض آشنا اند اہلِ دو دل
دگر را خیالِ کسے در سر است

چرا خاطرِ تو طلبکار کیں است
کہ بر کشتگی کور داں حملہ زن
خدارا بترس از خدا اے عزیز
بسا بوس گفتن نباشد نکو
کہ بخشند ز غمہا رہائی مرا
یکے اہلِ دنیا یکے عارفاں
ندارند کارے بغیر از دغل
کہ او را کشش از فہم بر تر است

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

نگردد زبانش بجز نام او
نکو کاره را تا توانی بکن
ز اعمال صورت گرفته جهان
عمل میرساند بحد کمال
چو کامل شوی ترک آن بایدت
عمل کن عمل کن که خامی هنوز
نخستین عمل بعد ازین ترک کار
بظاهر مکن ضبط حس از ریا
عمل هر که بهر خدا میکند
هر آنکس پئے نفس خود کار کرد
رسیدن بکام دل مشکل است
برائے خدا کن همه کارها
که برهماست مخلوق خالق نخست
پئے کثرت خلق جگ آفرید
ز جگها بناے عمل محکم ست
اگر از پئے دیوتا جگ کنند
ازانها به بینند امداد کار
بود حصهٔ دیوتا در طعام

نباشد بجز یاد او کام او
به نیکو روش زندگانی بکن
ز اعمال آمد جهیم و جنان
عمل میرساند ز بند و وبال
فراغت ز هر کار می شایدت
مکن ترک آن ناتمامی هنوز
اگر می بمانی شوی رستگار
بباطن مکن صرف همت بیا
بمنزل گه قدس جا میکند
دل خویشتن را گرفتار کرد
کزین رهگذر رود در آن منزلت
مجو هیچ پاداش کردارها
که بنیاد عالم ازو شد درست
ز جگهاے کردار بسیار چید
ز اعمال بنیاد هر عالم است
بمنزل گه شان قدم میزنند
بگیرند در باغ جنت قرار
که بے بخش ایشان است خوردن حرام

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

پئے نفس خود ہر کہ ناں می پزد
ز غلہ بود زندگانی جہاں
بتاثیر جگ ابر و باراں شود
کلام الٰہی ست بید و پراں
باہل تعلق بود جگ ضرور
بمطلوب عمرہا حیات ست مرگ
ہر آنکس کہ شد عاشق کردگار
بہر جا رود شاد کام ست او
ہر آنکس کہ بے آرزو کار کرد
جنک راجہ و نیز امثال شاں
بباغ جناں شادماں رفتہ اند
بنفع خلائق رضائے خداست
طریق بزرگاں بکن اختیار
کنند ہر چہ سردار مردم کنند
کنوں آرزوئے بخاطر نماند
من از ہر سہ عالم جدا گشتہ ام
ہمہ کار من از برائے خداست
بد و نیک پیشم برابر بود

برد لعنت متصل می سزد
شود غلہ از فیض باراں عیاں
کہ سر سبز کشت دہقاں شود
بود عامل جگ خبردار آں
تغافل دریں است از عقل دور
رود عمر او در پئے ساز و برگ
ندارد بہر دو جہاں ہیچ کار
کہ محو کسے صبح شام است او
سر دوش خود را سبکبار کرد
ہمہ ہمچنیں کردہ کار جہاں
ازیں کار برنا بجناں رفتہ اند
رضائے خدا کار اہل صفاست
بہر رنگ کن حق پرستی شعار
دگر زمرہ راستی گم کنند
دلم دامن از ہر چہ گردی فشاند
ہمی گشتہ از خود خدا گشتہ ام
رضا است دل من رضائے خدا است
کہ ہر کار از خشم دور بود

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

زحق بیخبر غافل از خویشتن
گرفتار جہل ست و خلقش رسن
بزشتی و اعمال دل را منہ
تکبر مکن خوشنما ہیند کیست
بداند حقیقت شناسائے راز
ز بر کرت موجود شد کائنات
از و ہر سہ گن میشود آشکار
خدائیست باقی جہان فانی ہست
نباشد ترا طاقت ہیچ کار
نباشد چو بر گردنت بار ہیچ
بگفتار من گر نمائی عمل
کسانیکہ دور ند زین اعتقاد
اگر طائع طبع خود آدم ہست
نہ اعمال ہرگز ندارد دگر بد
نہ بر خوے جنگ کار کردن گذار
مکن خصمی و دوستی با کسے
بدین خود از جان رود خوشنماست
بہ آئین خود ہر کہ کار سے نمود
شناسد کہ ہر کار آمد ز من
بر احوال او چیف خوردن رواست
زکف دامن پاک نیکی مدہ
کمال عزیزان سرافگندگیست
کہ ہر کار را میکند کارساز
کہ قدرت بود نام او در صفات
کہ موقوف آنہا بود جملہ کار
زمین و زمان این و آن فانی است
ہمہ کارہا را بمن وا گذار
ہر خود ز میدان مردان مپیچ
نباید بکار تو ہرگز خلل
نباشند ہنار اہل سداد
ہمیشہ گرفتار دام غم است
چہ عارف چہ جاہل چہ برنا چہ پیر
مدہ از کف خویشتن اختیار
وگرنہ کشی رنج و محنت بسے
براہ دگر راہ رفتن خطاست
بروئیش در رحمت حق کشود

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

چنیں گفت ارجن کہ ہر ذیحیات
چرا کار بد میکند اختیار
مکلف درین امر باشد کدام
بگفتا کہ حرص ست اصل گناہ
قوی دشمن آدمی ہست آز
چو آئینہ در زنگ آتش بدو
یقیں داں تو اے یار نیکو صفت
بود خانۂ آز و ہا خراب
ہوا و ہوس را بروں کن ز دل
بکن سعی در خون ایں دشمناں
تصور کن از جسم آں نیز حواس
ز دل پیشتر عقل و از عقل جاں
دل خود بہ پروانہ از قہر و خشم

بود آرزو مند نیکو صفات
کہ در عاقبت میشود شرمسار
مفصل بگو اے ترا من غلام
غضب میکند کار عالم تمام
کزاں میشود خوے او فتنہ ساز
چو طفل مشیمہ بود بے نمود
بجلباب بیدانشی معرفت
کہ می افگند در بلائے عذاب
از ینہا تو پیوند الفت گسل
کہ گردد ترا حاصل آرام جاں
وزاں آں طرف تو دل خود شناس
زجانست آں نیز خدائے جہاں
کہ آں کام جاں را بہ بینی بچشم

ادھیائے چہارم بکرم سنیاس جوگ نام

برندہ نخستیں ز جوگ اے پسر
بہ ارشاد من او چنیں در ارشد

بگفتم بنجرہ رشید روشن گہر
بہ تعلیم اچھواک درکار شد

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

درو شد روانش روانِ جہاں
نه اخلاص تکلیف کردم ترا
بگفتا که خدمت گذارِ توام
که تو جلوه گر این زماں گشته
چساں دانمت رہبرِ آفتاب
بگفتا که خامی ہنوز اے عزیز
نه آمد شد خویش تو آگہم
چو بنیاد دیں سست گردد بسے
که حفظِ ریاضت گزیداں کنم
برہم خونِ ستم پیشگان
بر آنکس که مارا چو یافتست
من آنم که باشد کرم پیشه ام
اگر دیگرے را پرستند ہم
مرا چاره بریں است و چاره آشرم
زکین با عمل در عمل بر نہاست
من ام فارغ از کار کردارہا
مرا ہر که داند چنیں رسته ہست
ازیں پیش ہم عاشقانِ نجات

که معروف او نیند صاحبدلاں
دریں جہد باید بہر دم ترا
ولے سخت حیراں ز کارِ توام
فروغِ رخ ایں جہاں گشته
ز تعلیمِ تو گشت چوں فیضیاب
نه واقف ز راهِ عقل و تمیز
بقدرت نمائی ہمیدہ اشیم
نمایم خود را بشکل کسے
مراعات عزلت نشیناں کنم
جہاں را نمایم دار الامان
نه آمد شدن روئے بر تافتست
نباشد بجز لطف اندیشه ام
ببخشم به آنها نه روئے کرم
بجز ماں نگردد کسے اندرم
مرا دو ہمه بران نشانے جدا ست
اگرچند من کرده ام کارہا
ز قیدِ ہوا و ہوس جسته است
نگردند ترکِ عمل تا حیات

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

نه اهم نجات است گر آرزو
بسا مردمان گمره نه اند
تمیز اندرین کار مشکل بود
بگوشت اگر حرف من جا گرفت
اکرم است و کرم ست و دیگر بکرم
زنا کردن آن که واجب و ست
زنا کرده تنها کند احتراز
کسے کو نتیجه نخواهد ز کار
جزائے عمل خواستن خوب نیست
چو من کن عمل تا شوی رستگار
اگر آتشش معرفت بر فروخت
دگر کار آن مرد بالا رود
اگر دل بیار ست و ستت بکار
هر آنکس که محو ست در ذات حق
دگر دل بکار است بے یاد او
کند ترک لذت که نعمت چشد
پئے دیو تا جنگ کند آن کسے
بسا مردمان آتشش افروختند

نمی باید از کار خود تافت رو
ز نیک و بد و کار ؟ گر نه اند
تو اند اگر صاحب دل بود
افردوس جان تو ما وا گرفت
کند کرم و نا کرده ناند ز خرم
خدامت کشیدن طریق نکوست
که باید بصاحب دلان امتیاز
جا نشت مقبول پروردگار
بامید دل کاستن خوب نیست
تمنا و حرص و هوا در گذار
بیک لحظه هر جنس کردار شیخ
خودش با خدا هشت هر چار دو
از آن هیچ اندیشه در دل میار
پئے رحمتش هست او مستحق
رود ظلم بر تو ز بے داد او
بخلد برین خفت راحت کشد
که از دو تمنائے دولت بسے
ز هر جنس اشیا درآن سوختند

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

گروہے نشستند در آفتاب
گروہے بہ جگ جوگ اندر بکار
گروہے بمردند بسر مے برند
ہر آنکس کہ غافل ازین کارہاست
توان یافت از جوگ عرفان حق
بصبر آشنا شو تحمل بکن
بچیزے میسر قناعت نما
باشغال یاران حسد ہم مبر
من و آتش و ہوم و اشیاء او
کسے ضبط حواس شمردہ ز جگ
تو ہم جوگ را میکنی اختیار
بعرفان حق خویش را سوختہ
چو عارف شوی میرود فکر و غم
شود آتش شوق چوں تیز تر
بود ہر کہ عارف ضدِ جہالت
خدا نیست عارف جدے از خدا
جہالت کند کار عالم خراب
ببخشد یقین آدمی را کمال

گروہے بجا ہشتند پیچ و تاب
کہ گردند با ہفت صد دل دوچار
گروہے غذا لے یکے میخورند
باوقات او جیف خوردن درست
کہ جوگیست فرماندہ نہ طبق
بہر کار کردن تامل مکن
بشہوت بلذت مشو آشنا
بدل کن خیال بدی را زہم
برہم است جز برہم دیگر مگو
بلذت کسے بہرہ بردہ ز جگ
نخوری نائب لطف پروردگار
بسوزش دل خود بہر خود سوزنہ
بغفلت مکن بر دل خود ستم
بسے مرد و ہوا و ہوس سر بسر
بر آلیش بنائے زمین و زمانست
جدا نیست نزدیک اہل صفا
جہالت کند مستحق عذاب
یقین را شمر دولت بیزوال

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

چو کامل شود مرد در علم جوگ
بزن دشمنِ خویشتن را به تیغ
به تن پنج باد است سازه مدام
سمان ست در ناف در دل پران
بیان ست اندر تمامِ بدن
فرو رفتنِ دم برون اپان ست
ازین شغل نبود خبر هیچکس
ز جگهاے دیگر همین یک جوگ است
کسانیکه غافل هرشتند شان
اگر بهره داری تو از هوش و عقل
دل از بند هر چیز برداشتن
بجز دید یک من از دو عالم خوش ست
بجز معرفت یافتن مشکل است
ارادت دهد هر کسے را مراد
خیالات واهی ز دل دور کن

شود فارغ اندر رنج و اندوه سوگ
نباید دریں کار کردن دریغ
نشان می دهم من از آنها مقام
اوداں در گلو و سمبقی پایان
بایں پنج باشد نظامِ بدن
بر آوردنِ آں بعنی پران ست
که کش بود شغلِ حبسِ نفس
کزو یادِ حق سازئے هر گست
بعید از مقامِ بهشت اند شان
بسر هر شب و روز با اهلِ فضل
دران راحتِ خویش بر داشتن
اگر معرفت نیست این هم خوش است
مکان که بالا ز هر منزل است
نیابی مرادے بجز اعتقاد
دلِ خویش با منزلِ او بکن

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

ادھیائے پنجم بہ کرت جوگ نام

بگفتا ز ترک عمل و ز عمل
بخوبی زہم ہست خود تا بکار
بگفتش کہ کردن نکردن خوش است
ہر آنکس کہ بے مدعا کار کرد
ز ترک عمل کار ہر کس بود
سزاوار ترک عمل آں بود
بود دوست دشمن برابر بپیش
بود ہر کہ نادان غفلت شعار
بداند یکے ہر کہ دانا بود
غرض بے غرض کار کُن ناجی است
کمالات جوگی شود چوں تمام
ہر آنکس کش آں ہر دو یک دید
بجز جوگ سنیاس مشکل بود
رسد زود تر در مقام نجات
نورزد بجز عشق ذات خدا

کدا جی بود خوشتر و بے زلل
دمہ را ز شکیب بیروں جہاند
و لے ہست در کار بیروں ز خود ہست
ز آزادگان ہست آں نیکمرد
بفضل خدا یار ہر کس بود
کہ عالم بہ پیشش جملہ یکساں بود
نباشد خیال دوئی در سرش
جُدا نشمرد کار از ترک کار
کہ فہمید از مرتبہ بالا بود
کہ از ترز ہر کار مستغنی است
بود جوگ و سنیاس ایک مقام
ز آلام و اوہام دل وا رہید
چنیں کہ او پاے در گل بود
بہر دو صفت میشود مرد ذات
بہ بیند تجلیش در ہر کجا

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

جزائے عمل بہر پیش کس کجاست
شنیدن بگوش است دیدن بچشم
مساس است از دست رفتن زپا
زبینی است بو و قیاس از دماغ
اگر چند چیزیں کس نیست جاں
بود چوں گیاہ را ہمیشہ فراغ
عملہاے شاں بہر عرفاں بود
گرانہا خواہش بدام بلاست
بہ بینہ ہر کہ غالب بجہلے خویش
بود بود باشش چو نیلوفراں
تو ہم آنچہ ناں کن کہ من میکنیم
تنِ آدمی داں جہانِ صغیر
درش نہ بود شنواے اہلِ ہوش
دہان و مکانہاے بول و براز
سہ گونہ بود مردم ایں جہاں
دگر آنکہ جرأت نیاید ازو
یکے میکند کار و داند زخویش
یکے حق شناسد خدا میکند

کہ جان و دلش محو ذاتِ خداست
بدارد تعلق بدل ہر دو چشم
بود از زباں لذتِ ہر غذا
درین جملہ جاں ہست مثلِ چراغ
ولے ہست از وے لبالب جہاں
نشیند بکارے دنیا دماغ
از ایشاں بود ہر کہ انساں بود
گہے پادشاہ ست و گاہے گداست
نگردد دل او ز اندوہ ریش
کہ باشد در آتش نباشد فراں
میانِ خطر گہ وطن میکنم
بود نقشۂ آں جہانِ کبیر
دو سوراخ بینی دو چشم و دو گوش
بود جانِ روپرتو کار ساز
یکے آنکہ بنعبہ دشمن میاں
سوم قہر و خواہ ونکہ ہمید وجہ
مدام است از فہم خود بیش بیش
بہ پیشِ من ایشاں خطا میکنند

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

زبیدِ انشی آئینه زنگ بست
بود صاف آئینه غبار نشان
برابر بر ایشان بود مور و فیل
بشاه و گدا لطف یکسان کنند
نخواهند از بهرِ خود هیچ چیز
بلذت ندارند دل آشنا
بشکر و شکایت ندارند کار
ز لذات حسها نفورند شان
سرانجام ایام انجا غم است
هر آنکس که از حرص و خشم است دور
بدل میکند سیر محسوس ها
بجا آنکه شد خاطر گرد خیال
شود حاکم مهر و ماه و فلک
نه کهانِ عبادت گزین گوشه گیر
بیادِ خدا محو باشند شان
گروهی که مغلوب حرص و هوا است
ز شادی نه شادان نه از غم غمی
هر آنکس که مرد است پیش انگشت

هم از زنگ غفلت رسیدش شکست
کدورت بود مهرِ نورش عیاند
که یکسانست اینجا عزیز و ذلیل
هر آفات بر دل پریشان کند
که مطلب ایشان نشد هیچ چیز
بیابند ذوق بیادِ خدا
همیشه بمانند بر یک قرار
نهاوند عقل و شعیدا اندشان
جهان جملگی خانهٔ ماتم است
توان گفت او را اسیرا بهر دور
برابر که در اوست ارض و سما
که در عقل او هوششش در نیاید بیان
بود غالب جن و انس و ملک
نگردند در دام وحشت اسیر
نخواهند هرگز ریاضِ جنان
گرفتار در دام گاهِ بلا است
همان است در پیش من آدمی
نصیبش شده جاودانی حیات

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

خیالات باطل ز سر وا کند
کناره ز لذات حسها کند

میانِ دو ابرو نظر دوخته
کند حبسِ دم با دلِ سوخته

پرانِ و اپان یا برابر کشد
سبوے عشق بر سر کشد

بدست آورد عقل و دل هم حواس
همانست دانائے یزدان شناس

ز خوف و رجا و ز حرص و هوا
نماید دلِ خویشتن را جدا

هر آنکس که جگ میکند در جهان
پس از مرگ یابد ریاضِ جنان

چو عارف شود قدر من اندر او
بنامی که داند مرا خود اندر او

ادھیائے ششم اوتم سنجم نام

نخواهد اگر کس جزائے عمل
کند صرف همت برائے عمل

نه افتد نگاهش بسود و زیان
او سنیاسی و جوگی همان

تفاوت بجوگ و بسنیاس نیست
که در هر دو جز پاس انفاس نیست

اگر از درون مهر دنیا نرفت
عبث از ریاضت دلِ خویش تفت

رسد بے عمل کے بمعراج جوگ
عملها می نهد بر سرش تاج جوگ

هر آنکس که مغلوب حسها شود
بهر دو جهان سخت رسوا شود

چو کامل شود جوگ اے خوش سیر
نیاید بجز نورِ حق در نظر

دلش چون تن لربا بسته شد
ز ریشه بر ما سوا بسته شد

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

دل ست اینکه یار و دشمن ہمست
اگر دل بدست یار خوشست
بود اہل دل فارغ از کیف و کم
بود باطنش گنج علم و کمال
زر و زنان یکسان بود پیش او
بخویش و تبار و با غیار و یار
بکن دل بکوشش کن طور افعال جو
بهموار جا فرش کن این سه چیز
حواس از پئے یاد او جمع کن
زبان و دل و دست یکجا بکن
نگاہے به بینی شئے کرده باش
بعد ناز منگر بجان و تنم
به بسیار خواران بسیار خواب
بخواب و خورش باید اعتدال
چراغے که محفوظ ماند ز باد
ہمیں طور جوگی بعشر و باز
بود باد انفاس جان چون چراغ
برہمه خرج باشد دل آرد بدست

ہمان خضر راه است و رہزن ہمست
وگرنه ستمگار خاطر آزشست
ز شادی ننالد نکاہد ز غم
بماند جہان را چو خواب و خیال
نباشد بجز راستی کیش او
ندارد بجز نیکوی ہیچ کار
که گردی خبردار ز اعمال جوگ
که دہرم آہند که با [illegible] نیز
دل خویش روشن تر از شمع کن
بسوئے کسے دست را وا مکن
تماشای حسن در پرده باش
تماشای من کن ہمین یک منم
بود جوگ کردن نہایت عذاب
وگرنه قریب ست نقص کمال
ببر دشت را حرف من یاد باد
بمانند شو دیگر بدل چاره ساز
نگہدار آن باد را در دماغ
نیاید از و بر دل کس شکست

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

ز لذات حسی اگر رسته شد — چو برق جهان از جهان رسته شد
ز محنت کشی نیست رنجی به او — که آید غلط کرده گنجی به او
چو زنبور کو شهد یکجا کند — چو پر شد دل خود ازان بر کند
اگر دست خود را کشد از عمل — نیابد بوضع کمالش خلل
چو دل شد جدا از هوا و هوس — بماند که الله باقی و بس
دل بیقرارش چو گیرد قرار — برون آید از گردش روزگار
به بیند بخود جلوهٔ عین نور — بود قدرت العمر او را سرور
شود کامل وصل من حاصلش — نیاید خیال دگر در دلش
چو خیزد ز آئینهٔ دل غبار — ببیند دران پرتو روی یار
دگر فارغ از رنج و درد است او — فراغت ز کونین کرد است او
همه را ببیند چو از روی دوست — بداند که عالم تجلی اوست
به بیند جهان را که در من نهان است — درون جهان جلوهٔ من عیان است
ز گرداب اعمال آید برون — به خلوتگهٔ قدس باشد درون
به برگ گل و بار ما را ببین — بجا چشم دل کن خدا را ببین
بود محو ذاتش محیط جهان — درو جلوه دارند کون و مکان
بگفتا که گفتی ز روی کرم — ز اعمال جنگ و هم از حبس دم
ولیکن دلم را بے خبر دار کار — بیک حال هرگز نگیرد قرار
چو مغلوب من نیست دل عاجزم — چو فیلی که افتد بگل عاجزم

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

پریشانئ دل سر اسیمہ کرد
بود دل چو بادے کہ ناید بکف
بگفتا کہ دل ہمچو سیماب ہست
نہ یکبارگی دل بدست آیدت
بضبطے کہ گفتم نہ راہ وداد
بود نفس امارہ خصم قوی
بگفتش کرشن گسائے جہاں
کہ دل را بفرمان خود ساختست
دگر آنکہ دارد بجوگ اعتقاد
دگر آنکہ بنیاے خواہش شکست
پس از مرگ اینہا کجا میرسند
بفرمود کاے شخص پر تربیت
ہر آنکس کہ تسلیم و محو رضاست
شود دیوتا جسے گئے نا تمام
چو مدت شود منقضی برہمن
شود پور سلطان با زہد کیش
بہ بیناں بود تا بیابد کمال
بود مرد عارف بہ از زہد کیش

مرا سینہ چوں تختۂ قیمہ کرد
در اندیشہ اوقات من شد تلف
ثبت از غم و غصہ بیتاب ہست
کہ خون جگر خوردنی بایدت
ہوا و ہوس را بکن خیرباد
بکن جہد مردانہ شہ مدعی
مرادہ از اں مرد کامل نشاں
نہاے ہوس ابر انداختست
دلے نیست با نفس خویش جہاد
براہ خدا پاے خواہش شکست
چگونہ بقرب خدا میرسند
بگویم ترا کاں بکار آیدت
پس از مرگ جائیش بجنت سراست
بعمرے بود خلد اورا مقام
بہ نعمت بفرمان جاں آفریں
دلش ہست مائل بکردار خویش
وگر نیست اورا کمال زوال
کہ او ہست مغرور بر زہد خویش

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بجز آشنا کن دل خویشتن — بنه پای محکم در اخلاص من
هر آنکس بمن آشنا میشود — خداوند هر دو سرا میشود

ادھیاے ہفتم بگیان جوگ نام

چو اخلاص مندی نمائیم ریت — که باید رسیدن بمنزل گهت
نصیبت بود آن کمالات جوگ — که ظاهر کنند بر تو حالات جوگ
همان مرد باشد درین رهگذر — که بندد به تحصیل عرفان کمر
نهانے همان بهر عارف نبود — که آگاهیش از معارف بود
بود ذات او باعث کائنات — منزه ازش بود هیچ از صفات
بدو چیز شد آفریده جهان — یکے جان خاکی و دگر آسمان
دل و دانش و قدرت کامل است — دگر جان که آن شمع این محفل است
جهان است فانی و باقیست جان — همان است ادراک کون و مکان
نهان است کو همچو در جان من — چو در تخم باشد شجر جان من
مثیلت منم مهر و انجم منم — بامواج دریا طلاطم منم
منم حرف اول ز الف تا ببید — زمین هست هر عارفی را امید
منم عقل عارف منم شان شاه — منم غیرت و جهل و خیل سپاه
منی با تجلی و منم با جمال — منم محض خیر و منم با کمال

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

منم چار عنصر منم نه فلک
منم هر سه گُن هم منم پنج گُن
بظاهر که ایشان مردم منم
نه کس پور بنده بود کس پور منه
نه فرزند کس هستم و نے پدر
منم آن که خود هم خدا انم نیم
کسانیکه بینند نقش و غافل اند
بود چار کس در جهان نیکبخت
کشند محنت در روز می آید به سخت
دگر آنکه دنیا بخواهد چنان
سوم آنکه مشتاق عرفان بود
بهشتم در اینجا مردم بسے
ببیند رخ خود بهم این آئینه
که روشن نگر او بود و نور حق
بود جلوهٔ ذات در کائنات
کسے کو شناسائے آنجلوه است
بغفلت سرشتی پرستنده نیست
پرستش بجز حق سزاوار نیست

منم حاکم جن و انس و ملک
منم آنکه اوّل زدم حرف کن
بباطن باشکال مردم منم
نگوید تو برائے اینها بخنند
نیم من فرشته نیم من بشر
چه عارف شخصے می شناسی هیم
نه دریا چه دانند مرد اهل اند
نخستین کسے کو بصدق تمام
نخواهد زدل هیچکس را شکست
که تا بد نگردد به شخصے زیان
چهارم کسے کو خدا دان بود
بدیدار من میسر شد کم کسے
فتد پرتوم در چنین آئینه
بآں انجلائے که منظور حق
از الست نیر نگهلئے صفات
دلش در تماشائے آنجلوه است
به پیش خرد جمله هستند نیست
شود چون کسے کو باده یا نیست

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بمن چار یار اند لیکن یکے
چہ می آید از خدمتِ دیوتا
اگر گشت آگاہ از نُہ فلک
چہ حاصل کہ غافل ازاں کبریاست
ہر آنکس کہ زنجیرِ این نوشت
زحس تا بدریا ز کہہ تا بکوہ
ز سطحِ زمیں تا ببامِ فلک
ہمہ شکلِ اعمال بگرفتہ اند
بدامِ بلا می کشد حرص و آز
گرفتارِ طمع است ہر آدمی
بہر یکہ دارد بہر دیوتا
خدا میفزاید ورا اعتقاد
کند حق ظہورے چو در باطنش
ہر آنکس کہ دارد دلِ خویش صاف
بود احترازش ز فسق و فجور
شود عمرِ او صرفِ اخلاصِ من
بسے اختلافِ عقاید بسے
کسے موجبِ خلق کسے دیوتا

بمن یار جانی بود خیلکے
بزن دست در دامنِ کبریا
دگر گشت حاکم بہ جن و ملک
کہ او جلوہ پیدا زدرہر کجاست
گرفتار آمد شدِ ایں جہانست
ز بق تا بہ عنقاءِ والا شکوہ
چہ وحش و چہ طیر و چہ جن و ملک
بہ تقلیبِ احوالِ دل گفتہ اند
کند خشم و شہوت در رنج باز
یکے شادماں است دیگر غمی
دلش میشود مائلِ ایجانِ ما
ازاں در پرستش نماید جہاد
تمنائے دل میشود حاصلش
بگردد بمکر و حیلِ پیچ باف
نیاید گرانے از دورِ ھوس
دلِ او بود خلوتِ خاصِ من
خدائے قدیم م شناسد کسے
کسے صاحبِ حکمِ روزِ جزا

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

چو خود را ندا و جان جہاندار را / نخواہد ز خانہ و جسم آزارہا

دل خود کند جمع بیند مرا / دریں بزم چوں شمع بیند مرا

حقیقت بجز عقل معلوم نیست / ندارد اگر عقل حیف است زیست

کند ہر کہ یادم دم واپسیں / رود بیگماں در بہشت بریں

جہاں پردہ ہست بہر دو جہاں / نہ بیند اور او را بجز عارفاں

بہر رنگ بیند مرا ہر کسے / بہر سنگ بیند مرا ہر کسے

نہ ایم نہ میرم کسے در جہاں / میان جہانم چو در جسم جاں

ز ماضی و مستقبل و حال نیز / خبردار مے یار صاحب تمیز

گرفتار دام ہوا است خلق / ز امید زیں رہ بپابست خلق

ز ادہیا تمت من نبودم خبر / شب و روز داری مراد نظر

ادھیاے ہشتم بِدہ جوگ نام

بگفتا کہ اے رہبر گمرہاں / ز ادہیاتم خویش کردی بیاں

ز ادہیہ تو دا ز آدہ جگ ہم خبر / بمن نیز ز تفصیل کہ داری نظر

ہمے وا ہیست براند چناں / چساں بیندت جان جان جہاں

ز اشغال عرفان ایزد تعال / ز احوال آں گہ ہائے فرخندہ حال

ز کیفیت موجب کائنات / ز نیرنگئے جلوہ ہائے صفات

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

بغیر مود قالب جهانرا شناس
که باقیست هرگز نگردد فنا
بهر نام باقی و فانی ست چه
بود پرتو ذات جان بیگمان
منم آده جگ شاهد هر سه حال
بمن میرسد طاعت غیر خلق
بود خویش آن ایزد کردگار
کنند هر چه در وقت مردن خیال
بجا آید دائم عقل و هوش و حواس
بگفتا بمن گر نمائی عمل
بمن محو کن خویش را آنچنان
فنا هر که گردید پیش از فنا
نه محتاج ماند بار شاه و کس
چو دیدی نما حوالی جان جهان
قریبست دانند دور ست او
نه بیند رخ عالم آرای او
کنند جستجو در گهر ارتحال
برآمد ندان از ره دماغ

نهان جلوه پیرا نه جانرا شناس
بود جلوه اش جلوهٔ کبریا
همانست آدهه بهوتهلے خوش سیر
که او بود اول ز هر دو جهان
منم واقف از حال و مآل
منم یار خلق و منم غیر خلق
مسمی به ادهیاتم اے کامگار
همان رنگ گیرد خیالش مثال
شود محو حق مرد ایزد شناس
برآید دل تو ز بند خلل
که از هستی تو نماند نشان
وگر هست او را همیشه بقا
شود چیره هر کس باین نکته رسا
که پیداست هر جا و باشد نهان
لبالوس تن شمع نورست او
بجز عارف غرق دریای او
نیارد بجز بندهٔ من ز خیال
که تا هر تابان شود این چراغ

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

هر آنکس که باشد بیاد من مدام
به تنها بیاید بیابد نجات
خدا بارها کرد بنیاد خلق
به جاها که می آفرینند جهان
نگردد حاصل حق نیابند تن
کسانیکه از شهوت و حرص و آز
عداوت ندارند با هیچ کس
اقامتگه شان بود لامکان
بسے می شمارند لیل و نهار
نمایند ماند سوز برهما شمار
بمقدار وقت است هر یک شبش
بسے بیشمارند از کوه و دشت
بسے می نگارند تقویم را
چو صبح برهما میشود
پدید آید و خلق در وجود کشد
نمانند بر جا که یک بنده است
بغیر از خدا نیست باقی کسے
علیم و کریم و رحیم است او

به بیداری و خواب و در ذکر نام
بتاثیر ذکرش بود محو ذات
که او هست حق با ایجاد و خلق
رها نیست ز آمد شدن همچنان
که او میشود محو در ذات من
نمانند خود را بهر سو باز
نباشند بر شهد لذت مگس
که جز کبریا نیست هیچ اندران
ولیکن از آنها چه آید بکار
که آن چار جگ هست اندر هزار
ز برهما اجل هست تاب و تپش
بسے میگذارند ساعت بگشت
نمانند شان قدر تسلیم را
بگویند عالم فنا میشود
برون آید از من چو نکته ز قعر سید
بهنگام ایزد همه افگنده است
بقهرش نشود جهان چون خسے
جهان حادث است قدیم است او

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

شناسندہ اش انبا شد زوال
دگر ہر کہ باشد بہ بیند وبال

جہاز یست عارف بدریای عشق
بجز او کسے نیست دانائے عشق

نجات آشنایان بمنزل گرایند
صفات آشنایان ہمہ در رہ اند

خدا را شناسد چو خود را شناخت
ہر دو جہان کار خود را بساخت

ز احوال عالم خبر میکنم
ترا آگہ اے خوش سیر میکنم

کند ہر کہ شش ماہ سیر شمال
دریں سمت اوراست عز و جلال

جہان بعد روحانیان میشود
کہ با ہیمنت ہمقران میشود

چو آید بسوے جنوب آفتاب
بیفتد شب می نماید خواب

اگر مرد در روز روحانیان
نیاید دگر بار اندر جہان

بشب ہر کہ میرد رود تا بماہ
بگردد از انجا بحکم اله

اگر ہست جوگی شود عین نور
نصیبش بود جاودانی سرور

بہر حال با جوگ شو آشنا
کزاں میشوی محو ذات خدا

مسلسل بود دورهٔ کائنات
تماشاست از بہر اہل نجات

ادھیاے نہم راج جوگ نام

چو بیدا انت مخلص نیک خو
سخنہائے اسرار گویم بتو

اگر گوش داری چہا میشوی
خدا میشوی خدا میشوی

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

که این دانش آنسوی هر دانش ست بمغز سخن رس اگر دانش است
دگر شادمان زندگانی بکن چو من عشرت جاودانی بکن
هر آنکس که این اعتقادش بود همیشه برخ من بیادش بود
کسانیکه بی معرفت رفته اند بسوز جدائی جگر تفته اند
گرفتار زندان آمد شد اند ز بیدانشی خصم جان خود اند
بدان اهل دشمنان ناتوخون بدان پیش تو همچو کمید زبون
که من صورت آفرینده ام همینه خدایم اگر بنده ام
ز اعمال و افعال وارسته ام دل خود بجان آفرین بسته ام
تفاوت میان من و حق نماند ازین راه دو عالم خدایم بخواند
جهان در من و من میان جهان بود رتبه من فزون از بیان
چو در گنبد چرخ نیلی هواست چنان در من این کائنات خداست
منزه ز اعمال دانی مرا خداوند هر بنده خوانی مرا
بود این و آن بسته قدرتم طلسم جهان بسته قدرتم
منم هر چه هستم خدا از من است فنا از من و هم بقا از من است
چو روز برهما شود منقضی فنا را جهان میشود منقضی
صباح ششش خلق عالم کنم مهیا جهان را بیکدم کنم
برین صفحه بنگر چها میکشم بشکل عمل نقشها میکشم
بود قدرت از من بقدرت همه منم صانع پاک صنعت همه

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

مرا غافلان ہیچ خود دیدہ اند
ہمہ گمرہانند بر باطل اند
بوضع شیاطین ہمہ خوگر اند
کسانیکہ خوے ملک یافتند
مرا می پرستند ہر صبح و شام
یکے ہم بمانند بسیار ہم
بتاز و بتنگ کس نیابد مرا
بہر جا کہ جوید کسے حاضرم
منم جگ منم آتش و آب و خاک
منم یار پیر و برادر منم
ثمر بخش اعمال مردم منم
حیات و ممات خلایق منم
منم خشکی سال و باران و ابر
منم حرف اول کہ من گفتہ ام
فراہم کن ہر پراگندہ ام
زمین ہم منم آسمان ہم منم
منم رازق خلق و غمخوار خلق
مرا ظرف مظروف ہر دو بدل

چہا در حق من تراشیدہ اند
ز تہ داری کار من غافل اند
بہ یگ کردن این ہمہ خوگر اند
مرا آن خوے فلک یافتند
بیاد من ہستند ہر صبح و شام
جہان ہم شناسند و الوار ہم
بجز گیان جگ کس نیابد مرا
نہ اعمال جوشندہ ناظرم
منم آن ہوا کوست از حرص پاک
پدر ہستم و نیز مادر منم
جزا بخش افعال مردم منم
خبردار علم حقایق منم
منم شاکر و صابر و شکر و صبر
بصد رنگ دیگر سخن گفتہ ام
پناہ غریبان درماندہ ام
مکین ہم مرا دان مکان ہم منم
بہر روز بدم من نگہدار خلق
مرا صرف و معروف ہر دو بدل

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

منم مہر و من ماہ و من اختر ام
منم قعر دریا و ساحل منم
درین کارگر ہر چہ ہستم منم
اگر بے غرض بندگی میکند
بود بندۂ خاص مقبول او
مرا گر پرستند دگر غیر را
گر او در حقیقت پرستید حق
اگر غیرت می بماند ز دل
ہر آنکس کہ دل خود بمن بستہ است
نتائج ز ہر جگ طاعت منم
بمن ہر کہ دل داد صحبت بست
بکن جگ و خیرات از بہر من
اگر باستیا طیں محبت گرفت
بجائے نخواہد رسیدن کسے
بسا از خودی خدا را شناس
منہ پائے خود در رہ بلطفے
مرا ہست منظور عشق اے بصیر
اگر عشق من میکنی اختیار

منم آنکہ از جملہ بالاترم
منم آب حیوان ہلاہل منم
گناہ و بد و نیک عالم منم
بجرم دلی بندگی میکند
بخلوت گہ قدس موصول او
پسندیدن او بود خوشنما
بہ بخشائشش او بود مستحق
بعرفان حق میشود متصل
ز دام ہوا و ہوس جستہ است
خداوند اہل حقیقت منم
چو شمع فروزان درین محفل است
کہ باشد مقام مہم در شہر من
طریق غم و رنج و محنت گرفت
بجز گمرہی نیست او را رہے
بہر صورت معنیٔ ما شناسیں
بکش محنت و رنج بے مدعا صلہ
ہمیں است منظور اہل نظر
نصیبت شود دولت پائدار

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

بظاہر چہ اخلاص داری بمن
کہ نہ ننگ و رنگی نہ ما یتعلب
بہ آتش فروزی و طاعات ہم
باخلاص برگ و گل و قطرۂ آب
بہم بستہ نہد طاعات کس
اگر فاجرے ہم کند یاد من
پرستد باخلاص گر کس مرا
اگر یاد م آرد خدا اہل گناہ
ز احوال خلاصمندان خویش
چگویم کہ از ہر دو عالم رہاند
ہمہ شان در یک جہان عبادت گزین
خداوند ہر دو جہاں گشتہ اند
نہ بیند از تو بہ بکن اے پسر
بہ یکجا بطاعت مرا یاد کن
بیاد من از جبین سجود ربود
ز عشاق بسیار شرمندہ ام
ز احوال اخلاص کیشان من
بد و بودہ بہتر ہر کہ الفت گزید

بباطن کن اے یار یاری بمن
خیال دوئی را باید نہ دل
بہ ہنگام و بخیرات ہم
اگر سیدہی ہیچ ہی کامیاب
مرا ہست اخلاص منظور و بس
اگر بود گرفتار زندان من
با دہر بانی بود بس مرا
نخواہم کہ باشند نامہ سیاہ
کہ از عشق من سینہ دارند ریش
بچرخ حقیقت چو مہر و ماہند
کہ با من دل شان است الفت گزیں
ز قرب خدا شادمان گشتہ اند
بعجز و تضرع بمن کن نظر
بہ عشقم دل خویش را باد کن
بیا بر بقصد پاک گوہر بود
بکن عشق من عشق راندہ ام
چہ پرسی کہ ہستند شان خاص من
پس از مرگ در پیش ایشان رسید

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.
CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

طلبگار من در عمل من شود — اگر چهتری یا برهمن بود
خودی را تو بگذار بیخود بشو — ازین پیش بر راه ضلالت مرو
بمن گر شوی محو واصل شوی — ز نقصان برآئی و کامل شوی
نه یار سے کسے هستم و نے عدو — بهر یک مرا هست یکرنگ خو
طلبگار یاران مخلص منم — خریدار یاران مخلص منم
اگر خدمت من بدل میکنی — کف خاک بر فرق غم میزنی
باخلاص هر کس پرستد مرا — بود بیگمانش نفس در سجا
بخدمت گری میشوی کامران — باخلاص گردی شهید جهان

ادھیاے دہم بھبوت جوگ نام

سخن بهر نفع تو سر میکنم — ز راز نهانی خبر میکنم
که بو جانیان را خبر هیچ نیست — منم جمله ایجاد دیگر هیچ نیست
ندانند ایشان ز آغاز من — ز هر پرده می آید آواز من
منم آنکه اول ظهور من است — جهان روشن از شمع نور من است
چه دانند ایشان که من کیستم — بجز جلوهٔ نور حق چیستم
مرا اول و آخر آنکس که دید — بجائی که نتوان رسیدن رسید
رها گشت از بند سخت گناه — نماندش بجوت گرد قدس راه

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

دل و عقل و آرام و صبر و قرار
بقا و فنا و تمنائے دل
غم و شادی و راستی سخن
نکو نام و بدنام دوران شدن
غرض هرچه باشد ز ما آمده
ز دل آفریدیم شمانی گمان
مرا هر که دانست بندے آن
فزاینده قدر ایشان منم
وجود و عدم هم حدوث و قدم
ز من شد پدید و طرف شش جهت
یقین دان که من آفریننده ام
مرا اهل دانش چنین بنده اند
شب و روز هستند در یاد من
بتعلیم و ارشاد من شاغل اند
بصبر و قناعت بسر میبرند
کسے را که مے دوست بیمار عشق
که باشند عالم پناه همه
بگفتا شاهی سزد و عز و شان

زبون کردن نفس بیهوده کار
شکیبائی و شکر و ایذائے دل
نکوئی و زشتی و رنج و محن
بهر رنگ چون آب یکسان شدن
ز نیرنگی ما جهان آمده
گر ایشان هستیم یا دمی اینجهان
همیشه بود علم جائے آن
جهان جملگی قالب و جان منم
چه عرش و چه فرش و چه لوح و قلم
بسے را بفهمیده من هیچ تا حجت
بنیک و بد خلق بیننده ام
بعینه بعین الیقین دیده اند
در دیده بستند در یاد من
همه تن روانم سراپا دل اند
تمنا برآ و دگر میبرند
بچشم جهان آنچنان نازمش
بخاک در او جباه همه
تو هستی خداوند هر دو جهان

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

چہ نیکو چہ بد ہر چہ ہستی توئی
توئی جسم عالم توئی جان خلق
شناسندۂ خود توئی بیگمان
بہر جا بود جلوۂ شان تو
خدایا ہمین اینقدر رہنما
بفرمود بہ حرف من گوش کن
ادت را منم پور با نام لشن
مرا در کواکب مہ آمد علم
منم اول و آخر و درمیان
مرا شیام نام است در بیدہا
بجسہا دلم جان درون تنم
سمیرم میانِ جبل لشمری
بہ حیوان در حیوان گیرم شمار
گمارم بہ لشکر کشان جہان
برکہا منم ہرگ نیکو سغیم
بجگہا توجپ جگ مرا برشمار
باشجار پیپل بدانی مرا
بسد ہان کپل من گبند ہرب

خداوند بالا و پستی توئی
توئی کفر و مستی و ایمان خلق
چہ فہمد ترا چون ہمین ناتوان
جہان سست قربان ہر آن تو
کجا جو ہیت چون شناسم ترا
خیالات دیگر فراموش کن
منم پور بسدیو گوبند کشن
بہ حکم من از جہل دنہ ہرت ہم
جہانست قائم منم جانِ آن
بہ وحیا نیاتم سمیر دیوتا
میانِ ہمہ رودر سنکر منم
بخیلِ پرہست منم مشتری
بہ ہشت بسوہا منم نادرا
محیطِ عظیم ندارم کران
منم اسمِ ذاتی بعالم علم
ہمالچل منم در دگر کوہسار
برکہا تو ناردہ بجوانی مرا
ہنم چتر رتھ مطرب دیوتا

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

باسپیاں منم اپ ار جستر د آ
مرا بجر نام است اندر سلاح
بماران منم باسک نامدار
بنا لم منم گیسر یا و منی
بہ دیتیاں تو پہلا د وانی مرا
بجا کیم با د صر صر شمار
ہنگم بود نام درہ ماہیاں
بغیر و ز مند اں منم راچمند
درہ آغاز و انجام اوسط منم
منم علم بید انت بحثِ کمال
بنوع بشر شاہ شاہاں منم
منم کام کایجاد عالم از دست
بہ پیتراں بود نام من ارجان
بد رندگاں شیرِ شرزہ منم
مرا نام ڈنڈ است اندر سماس
منم آں زباں کو بود نیز دال
الف بر شماری میانِ حروف
زمانِ تہادیم ہر چہ خواہد شدن

بفیلا نسبت ایراپت نام ما
منم کام دھنی کہ بخشد فلاح
منم شیش ناگِ سر اپا وقار
منم آنکہ باشد دلِ من غنی
تو در قاتلاں کالِ نوانی مرا
بہ بید اندرم شام دلبر شمار
بود گنگ در چشمہ ہائے رواں
کہ نامش بہر دو جہاں شد بلند
منم صاحب فضل جود و کرم
منم صاحب شان و عز و جلال
خداوند انجم سپاہاں منم
منم برن با وائے من آب جست
بفرمان دایاں مرا جم بخوان
گر ڑ در طیوراں سپید افگنم
کہ دانند خویش عبادت شناس
منم مرگ کانرا بگویند کال
منم آفتاب بری از کسوف
منم نا بود این جہان و زمن

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

منم کیرت و سمرت و لچھمی
بچندم شناسی تو گاتیری
ز بشتر میانِ حکیماں منم
بشش فصل پیدا ستادم بسنت
منم یا گیسر در میانِ شہور
منم فتح و تدبیر و عزم بہست
بدانش وراں نام من شد بیاس
منم خامشی کو بہست ہر دو ہمن
باہل سخن کب بخوانی مرا
منم معرفت بہر فرزانگان
یقیں داں منم اصل خلق جہاں
غرض ہر چہ ہستم منم اے عزیز
فزوں از بیانست حالات من
گمان و قیاس و خیالم مداں
بود جلوہ یک ذرہ من آفتاب

چماں بدہ ہم و ہیرج و سرستی
بر بہست اسام در ساجہا بگری
مصاحب میانِ ندیماں منم
منم یار غمخوار ہر سادہ دست
تمارم بخوانی بسازی و ندر
کمالِ کمالم ندر و ز بخت
توارجن ہمیں پانڈوانم شناس
منم حسن تقریر اہل سخن
بفرمانرواں عدل دانی مرا
منم شور سودائے دیوانگان
منم جان نگہبانِ کون و مکاں
بفہمی اگر نت ہست عقل و تمیز
بعرفاں شناسی کمالات من
جمال و جلال و کمالم مداں
ہر آئینہ رو چوں ز چشم آفتاب

ادھیائے یازدہم بسروپ درسن نام

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بگفتا کہ اے سرو بے سرفراز
کسے بیکسانی جہاں پروری
نمودی نہ رازِ حقیقت سخن
بگفتی کہ ہستم محیطِ جہاں
کہ آں صورتِ خود کہ عالم درست
نمائی اگر جان تازہ دہی
سرفراز دارین سازی مرا
بگفتا کہ خوبست اے کامجو
ولیکن بایں وضع دیدار نیست
بچشمت دہم انجلائے دگر
پس آنگہ دہاں را چو گل باز کرد
ز حصرِ آنطرف دید اشکال را
ز ہر موی تنش صد برابر سپہر
ہزاراں مہ و مہر تابندہ یافت
ہوا لیسہ دید و عناصر بریں
چہ گویم دو صد دید ارجن جہاں
مریخ و جہادیو داشنی کمار
سموم و نسیم و صبا دیدہ

تو ئی چارہ پرداز اہلِ نیاز
نہ وہم و قیاس و گماں پے بری
کشودی درِ معرفت را بمن
دلم خواہد اے قبلۂ داستاں
بعابد سرشتاں تمنائے دست
برخسار امید غازہ دہی
خبردار کونین سازی مرا
برآرم بوضع خوش این آرزو
کہ این چشم تابِ رخِ یار نیست
کہ جز من ندیدست بجائے دگر
جہانِ دید جلوہ پرداز کرد
بصد رنگ آں مہرِ تمثال را
بنازد و داد بخوبی و چہر
فلک ہا دراں در درخشندہ یافت
بدریا آنچہ ناید بگفت و شنید
ز تحت الثری تا بفوق السما
سرشتش بہیش و گنیش و کملہ
گلستانِ فردوس و حور و قصور

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

سیاہ ابر باران و رخشندہ برق
طبق ہاے پاتال برابر بدید
بطرز دیدہ برسید از منیش
ہمہ خود بجا لیک برجاے یا
بلطف تو دیدم جہان در جہان
ولیکن دلم شد از دست من
سراسر صنوبر بلطف خرام
بت دلفریبی بناز و ادا
بنور رخش ذرہ آفتاب
بآں صورت خوب جانم فداست
بہر جلوہ تو کجا انتہاست
بتسبیح تو جن و انس و ملک
بتسبیح تو بلبل و گل بباغ
بعشقت جمادی شدہ نیم ہوش
ہزاراں ہمیں دست و پا یکزباں
ہنر دیدہ دیگر بہر سو ہم برچہ دار
عزت ستدہ ماندہ درنہان جہاں
نظر کردہ ترسیدہ ام آنقدر

نظر کرد رجیشان زپا تا بفرق
عجائب ازیں نوع بسیار دید
بحیرت فرو ماند از صورتش
دگر گفت کای شاہ ارض و سما
بمن گشت اسرار مخفی عیاں
یکی صورت غیرت صد چمن
ز زلف مسلسل بهمگیرہ دام
سہی قامتی ہر نگاہش بلا
ربودہ از کہم طاقت صبر و تاب
زمین تا بفرق بانش ارض و سماست
کجا تاب دیدن باین جی تو است
بتسبیح تو مہر و ماہ و فلک
بتسبیح تو کوہ و دریا و راغ
بعشق تو عاشق بود در خروش
بدیدن تو دیدم جہان در جہان
وگر بستہ یو نیز استی کمار
ہمہ محو در جلوہ بیکراں
کہ پروانہ گردد ست ہوشم ز ہم

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

بہ جنگم درون و کران بکمرن
باخوان خود با سپاہِ گران
ہم اندر لشکر با درشتند و من
درو پد سکھنڈی سرانِ دگر
دگر بحرِ خونخوارہ دام دیدہ ام
نہ ہستی خود جملہ بیگانہ اند
بخود جملہ عالم نمودے مرا
بگو گیتی با ہمہ عز و شان
بگفتا ز رخ دور کردم نقاب
تو خود مرگ خویشان نظر کردہ
کسے کشتہ و کس خدا گیر بود
چہ در خود فرو رفتہ اینقدر
ہمہ کوردان بخت برگشتہ اند
بہانہ بنہ پیش مردانہ باش
نکونامی تو بجنگیدن است
غرض آمد ارجن ز انکار باز
زبان بالد صحف و ثنائش کشود
دگر گو عذر تقصیر خود را بخواست

دگر پور عم دشمنِ جان من
ہمہ کشتہ و مردہ اند بدہان
دگر راجہ بیراٹھہ لشکر شکن
بریدہ سرانِ دریدہ جگر
بجوش بسے سرکشان دیدہ ام
بیک شمع روئے تو پروانہ اند
ولیکن نشد دیدہ فہم را
کہ ہرگز نیاید بوہم و گمان
ولیکن نرفت از دل تو حجاب
براحوال ایشان نظر کردہ
نمودم ترا آنچہ تقدیر بود
جگر کن بمیدان مردان گذر
بہ تیرِ اجل جملہ سرگشتہ اند
میندیش از خویش مردانہ باش
کہ متروک مردان ہراسیدنست
بفرمانِ آن مظہرِ کارساز
بیائیش ہر خویشتن را بجود
کمر بستہ از بہر پیکار خاست

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بگفتا کرا هست تاب مجال | که آرد خلاف تو اندر خیال
بفرمان تو بنده هر سه جهان | بفرمان تو هست کون و مکان
پرستاره تو جمله هر صبح و شام | توئی قابل سجده هر خاص و عام
پناه غریبان کس بیکسان | بکن رحم بر حال این ناتوان
ز خوف تو دیوان گریزان شدند | هراسان به تحت الثری میشوند
نباشد چو قدر و شانت چنین | میان تو دیدم زمان و زمین
ز آغاز و انجام برتر توئی | ز ادراک و افهام برتر توئی
برہما توئی و توئی مهر و ماه | توئی برن و جم هم توئی خضر راه
توئی علم و عالم توئی نار و باد | توئی مظهر پاک رب العباد
یمین و یسار و تحت و فوق | به بینم ترا من بچشمان شوق
بود قوت تو برون از قیاس | بود قدرت تو فزون از قیاس
شناسائی تو کجا میشود | همه خلق در تو فنا میشود
گمان برده من ز خویش و تبار | ندانستمت قدر معذور دار
مکرر مکرر بشور و غریو | بگفتم که اے کشن اے باسدیو
بمجلس بخلوت بوقت طعام | ز شوخی ز طیبت نمودم کلام
ببخشا که بخشنده اے کریم | بمن رحم کن هست نامت رحیم
پدر دانمت دایم چون پسر | ز تقصیر من اے پدر در گذر
کلان کلانی چو تو نیست کس | بزرگ جهانی چو تو نیست کس

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

بسایم سرِ خود بخاکِ نیاز
مترسان که مو بر تنم خاسته
نمائی تو آن صورتِ جانفزا
بفرمود شکلے که چشمِ تو دید
باُمیدِ دیدار خلقے بمُرد
بسے خاک گشتند در عشقِ من
بسے جنگ کردند طاعت بسے
نصیبِ تو شد دولتِ بیکران
دگر شد بحالش جهان مهربان
بگفتا چو خورشید در حسن ماه
گدا او بیم چه کرد شکوه هم
پت انبیر مهر نهاد در کمر
گهرها چو انجم بگوشش عیان
دگر گوشتت من چو مهرِ منیر
شد از دیدنش شاهِ جن چنان
دگر جلوه گر شد بحالِ کبود
که ماند شناے تو اندر کس
بگفتا که عشقم بیاموز تا

بگفتم بیاے تو لے سرفراز
ز خوف دل و جان من کاسته
بشکلِ جبر بغنج بچکو دگرا
نه چشمے بدیده نه گوشے شنیده
کسے جام دیدار را نخورد
بسے جانمودند بیرون تن
بسے رنج بردند و محنت بسے
که آگاه گشتے ز راز نهان
که بنمود آن صورتِ دلستان
سراپا تجلی ز نورِ آن
بر ستان او دید زیر کرم
زبر ہاے طاؤس تا چشم لب
چو مهر حسین فتنه دلستان
تکلم زبیب آن لبِ بے نظیر
که گوئی دگر بار گی یافت جان
بمدح و ثنائیش زبان بر کشود
ثناے تو باشد ثناے تو بس
بناز و نیازم شوی آشنا

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بمن محو کن خویش را آنچنان کہ دیگر نہ بینی تو خود را میان

ادھیاے دوازدہم بھگت جوگ نام

دگر گفت ارجن بعجز و نیاز کہ ای دوست من در فیض باز
مرا دل جان من داده ز هر کار من عقده بکشاده
ره طاقت نماند است مشکل مرا مگر آرزو هست در دل مرا
که گردم تماشای مقبلان فتد چشم بر بندهٔ صاحبدلان
بعشق تو از خویشتن رفته اند بسوی تو همت چگونه گفته اند
بیابان کشان آنچه در سر بود مشقت بر ایشان که اکثر بود
چسان محو عشق تو گردیده اند لباس علائق تو در دیده اند
کدامست واصل کدامست در کدامست کامل که دارد قصور
بگفتا کسان حقائق شناس ندارند کاری با سیر پاس
ز هر دو جهان با من افتاده اند شب و روز در یاد من مانده اند
نه میل من با خدا مینه شان که دل دادگان رضایند شان
دل و عقل سوی کسی داشتند نگاهی بسوی کسی داشتند
بر مهتاب و گل سنگ باش بهر رنگ در یاد بیرنگ باش
تصور بکن جمله تن نور را بکف آرد و آمان منضرو را

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

دگر نیست طاقت که از خودی
بهر کار در پیش چشمش ببین
چه طاعت چه همت چه سالک شدن
اگر ارجن از بهر من کرده
باد میرسی بدل الحمد گو
باد باش آزادگی پیشه کن
بمان خیر خواه خلائق مدام
زماتم نکاهد ز شادی مبال
بنای تمنا ز دل بر کنی
بزی بی نیاز مانه و شادباش
رسد آنچه از غیب شادان بخور
مباش این همه تلاش مکان
هر آنکس که آزاده دل در جهان نشست
بلا ندو لاکه معاشش بود
سخن های من آب حیوان بود
شنیدی اگر زندگی یافتی
دگر گفت ارجن نه راه نیاز
کدام است پر کرت هم پورکهه گشت

رهیای نابود گشتن شوی
بلطف و بمهر و بخشش ببین
چه مملوک گشتن چه مالک شدن
بملک حقیقت وطن کرده
کنی هرچه ای یار لله گو
دل خویش خالی ز اندیشه کن
بکش تیغ جو یکستم از نیام
بدور غریبان بکش منزلی
بیاد الهی سخن سر کنی
ز مدح و ذم خلق آشفتنی
دگر دست یابی بهمان بخور
بحق باش هر جا که خواهی بمان
بهر جا که شد خانه او بهشت
نه از بهر روزی تلاشش بود
که شنوانده را باعث جان بود
چو خورشید تابندگی یافتی
گرای کار پرداز عالم فراز
کدامین دو چتر گی چتر چیست

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

کرہ اگیان گوبند ہم کے کرا — منفصل کن نعف بہر خدا

ادھیائے سیزدہم چھترگ جوگ نام

بگفتا کہ چھتر بدن را بدان — بود چھترگ عارف از دال
کس از حال بداں خبردار نیست — بجز من کسے واقف کار نیست
شناسائے ہر دو عرفاں بود — کہ مقصود صاحبدلاں آں بود
کنوں با دل جمع بشنو زمن — سخن میکنم از مقیم بدن
کسانیکہ اند و خرد رفتہ اند — سخنہا درین باب بسے گفتہ اند
فلک آتش و آب خاکی نشست — بود پنج عنصر کہ ترکیب داد
من و عقل و دل و دہ حواس — دگر نفس کو ہست محکم اساس
بود مقتضائے بدن چیز چیز — تمنا عداوت صحبت تمیز
شکیبائے در رنج و راحت دگر — ہمیں ہست چھتر سخن مختصر
ز عرفان سخن میکنم گوش باش — سراپا خرد جملگی ہوش باش
بود عارف آنکس کہ مغرور نیست — ریا پیشگی باش منظور نیست
بگردد واداره آزار کس — نخواہد کہ بر ہیچ تن زند کار کس
تحمل چو کوہ گرانش بود — فراغت ز ہر دو جہانش بود
بود راحت و رنج یکساں برش — خیالات باطل شود از سرش

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بود آشتی پیشه و حق گذار — کجی و فریبش نباشد شعار
کند خدمت مرشد خود بجان — بجوید رضایش بقدر توان
بهر قسم دارد تن خویش پاک — نباشد اگر آب یا مشت خاک
بگفتار کردار قادر بود — بر افعال و اعمال ناظر بود
بود تارک الذتِ او حواس — شعارش بود شکر و صبر و سپاس
نه چیند دکانِ حیل در جهان — کند کار خود را نه بیند میان
زحالات جسم آگهی خوشتر است — چگویم که درد سے چها مضمر است
جوانی و پیری او مرگ و حیات — مرض ها سے دیگر زچندین جهات
ندارد به فرزند و زن آن گفتے — که عابد نگردد به او تکلفے
ببالد چو مقصد شود حاصلش — ز فقدانِ مطلب نه کاهد دلش
زداید ز دل نقش غیر سے مرا — نماند بهر حد نگ سیر سے مرا
کند مسکنِ خویش جا ئے پاک — برابر کند خویشتن را بخاک
بپرهیز دار صحبتِ ناکسان — بداند که عرفان بود جاودان
بپیش نظر دار هوش روز و شب — که محفوظ ماند ز رنج و تعب
همین است عرفان دگر غفلت است — دو وقت اندست تا فرصت است
کنون با تو میگویم آن راز را — که بنماید آن مایهٔ ناز را
گر آغاز و انجام آنسو تر است — ز ادهام و افهام آنسو تر است
همانست آتش همانست آب — بهر ذره تابد همان آفتاب

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بری ذات او از حق و باطل است
ہمانست چشم ہمانست گوش
توانا و زور آور و برتر است
جہاں جملگی آمد از کوئے او
جہان و زمان و مکان آں بود
ہماں آشنا ئیست و بیگانہ است
محبت کند گر بکس مشکل است
بری از صفات و ہمہ تن صفات
روندہ ہمانست و آیندہ اوست
نماید چو او نازنینی کند
قریب از قریب و بعید از بعید
نماید چو مقسوم و مقسوم نیست
فنا و بقا و جہاں روئے است
مہ و مہر لبریز نور است ازو
ہمانست عارف ہماں معرفت
بود منزل خاص آغاز دل
نہ طالب عرفان نہ دانستنی
بجز فہم رسد گر پرستندہ ام

ولیکن بہر رنگ او شامل است
ہمانست معنی ہمانست ہوش
محیط جہان و جہاں پرور است
شود باز گشت ہمہ سوئے او
حواس و قیاس و گمان آں بود
ہماں مسجد و دیر میخانہ است
کہ مستغنی است و بجود مائل است
ہماں غیر ذات و ہماں عین ذات
نہ خیزندہ جنبندہ پایندہ است
اگر عقل باریک بینی کند
ہماں می نماند ز گفت و شنید
بہر جا ست پیدا و معلوم نیست
ہماں جلوہ پیدا نہ ہر شی ہست
بود ہر چہ تاریک و پست ازو
باو میرسند اہل دل عاقبت
بود ہم ہمہ عرش ازیں اندر دل
بگفتم و ز اندیشہ کردم نکو
رسد تا بجائے کہ من بندہ ام

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

بجز یہ کہ نبود کسے در جہاں — نقابست بر کرت بدروی آں
ازاں پردہ اور ابالو ہمہ ہست — چو برخیزد ایں پردہ او نیز ہست
کسے کو بہ پیر کرت پر کہ شناخت — ز بندِ گراں تنش نخ رہاست
بود پیر کہ فرمانِ دلئے بدن — ازاں است محکم بناے بدن
بود جلوۂ او بہر مغز و پوست — تماشائی خود دریں پردہ اوست
شناسندہ بیندہ دانندہ اوست — تو گوئی ہماں آفرینندہ اوست
ہمانست گیرندہ ہر مزہ — ہمانست از بلے تا ہر مزہ
بروں از بدن ہم درونِ بدن — از و اختلافِ نشیمنِ بدن
شناساے او شو کہ پرورش بس بہ است — غرض او دریں جا عجائب کس است
کس عالم اندر آب و گل است — کسے حلقہ زن بر سراے دل است
کسے در رہ تن ز خود گذشت — کسش جلوہ در بت پرستی بجست
کسے بہر او جنگ خیرات کرد — کسے گوش خود بر حکایات کرد
بمنزل گہش میرود ہر رہے — پرستندہ او نیز میرد گہے
مکین و مکاں باہم آمیختند — غبارِ تعین برانگیختند
بہر کس نگاہِ تو افتد ہماست — ہمانی جلوہ پیدا نکون مکانست
ہمہ رنگینی او بجائے خود است — کہ ایں جا ہمہ از براے خود است
بیک رنگیش دیدہ را واکنند — بہر رنگ او را تماشا کنند
چو اینجا رسید رسید بکام — کہ او جلوہ گر ہست در ہر کدام

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

درین صورت آنرا خود هم مکن نکردی اگر نیک و بد هم مکن

تعلق به پرکرت دارد عمل بود فارغ آن کو که از هر خلل

همه در یکے بین یکے در همه نگه از تامل فگن بر همه

که هم است فانی نخواهد شدن جز او زندگانی نخواهد شدن

چو آکاس هر جا ولیکن بجاست کسے کو چنان دید باب لقاست

چو خورشید کو نور هر منزل است بدان گونه در شمع این محفل است

کسے با حقیقت شود آشنا که بیند پرکرت او را جدا

مشو دل برین خود پسندی خلق بدان معجب پاے بندی خلق

گرفتار چرا پا بگل مانده اند چرا دور از آن کام دل مانده اند

نگیرے تنی کار خود ساختی دگر نه عبث عمر در باختی

ادھیاے چہاردہم ترگن بیبھاگ نام

کنون آن سخن بر زبان آمدست که بالاتر از وے سخن مشکل است

که این سخن هر که دریافت است ز دریاے معنی گهر یافت است

چو من فارغ از زادن و مردن است دلش پاے در دست آوردست

زمان و مکان دگر هر چه هست بصد ننگ آنکس که این نقش بست

بهم مست کو تخم و این من است جهان جمله زین تخم از آن من است

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

هیاسے گن شد زما آغشت — کز و گشته مبتلا عالم درست
صفاے ستوگن چو آئینه دان — از و هست تسکین آرام جان
همان دانش و معرفت میدهد — که انسان نه آمد شدن وا دهد
رجوگن همه تن تمنا بود — از و کار کردار بیجا بود
تموگن بود موجب غافلی — از و سر زند جا بجا کاهلی
ازین هر سه گن هر که معمور بود — بسر آدمی را بشور آورد
دلش باد هیل او ماند خویش — بهر کار خود را بهر رنگ پیش
اگر ستگن بود بخشد آرام جان — وگر رج نه کرد اره ها کام جان
تم آرد گران خواب بیدانشی — که او هست اسباب بیدانشی
اگر در ستوگن دهد جان کسے — بجهت کهم میرسد آن کسے
اگر جامه ادر رجوگن گذاشت — بشهای نیکان علم بر فراشت
دگر در تموگن گذشت از جهان — بود داخل زمرهٔ ابلهان
ستوگن بباید بکردار نیک — که کارے نباشد به از کار نیک
ز رج میرسد آید بلاے عظیم — کشد از حکومت عذاب عظیم
تموگن کند بے خرد مرد را — که نشناسد آن جوهر فرد را
ز ستگن شود عارف حق شناس — رجوگن کند طامع بیقیاس
تموگن کند مست دیوانه اش — به بیدانشی سازد افسانه اش
بود میل اول بطرف علا — میانه بود موجب حرص و هوا

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

تموگن بتحت الثرے می برد
ازین هرسه آتسو منم جان من
ازین هرسه هرکس جدا میشود
بگفتا که اے رفته تو همه
ازین هرسه گن هرکه وارسته است
چسان باشدش چون تسلی شوم
بگفتا هر آنکس که آزاده هست
بنالد ز الیمال مطلب او
بشادی بود هست یا او جهرکین
به انداز گن با تغیر بود
به تحریک آنها ز جا کم رود
تعلق ندارد بکار جهان
زر و سیم لعل و در و خاک سنگ
نماند تمنا و نخواند مرا
نه از عزت افتخارش بود
بود دامنش پاک از هر ذم
شعارش بود بد به یاری همه
بکار سے جهان دلبهی کم کند

ببین از کجا تا کجا می برد
بچشم حقیقت به بین شان من
خدا آشنا هست او خدا میشود
عزیزان خبر گر نهفته تو همه
دل خود نگیرسته تو بسته است
درین راه تا پا بیایش روم
بهر جا بیک جلوه بلی او هست
بنالد ز حرمان مرغوب او
ز شادی نه شادان نه از غم غمین
بگے مسلکشت گه تمکین بود
که این ره دل آشنا کم رود
غریبی بود در زیار جهان
برابر نه بیند چو افتد کنگ
بهر رنگ در جلوه داند مرا
نه از ذلت خویش عارش بود
بیکسان حال باشد بهر دستم
بود کار او حق گذاری همه
ازین وانگهه خاطرش خم کند

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

گن آتیت نامی چنین کس بود — غرض آدم خوب انکس بود
کہ معشوق از یاد من صبح و شام — کشیده ست میخانه ام را تمام
منم صورت و معنی ذات پاک — چو ہا مینمایم درین مشتِ خاک
منم کو ہمہ تن نجات آمده — بیکذات از صد صفات آمده
منم دین مستحکم و بیزوال — منم آن کمالِ که بشکمال
من آتما آرامم آن غلوتم — که از خلوت آورده در جلوتم

ادھیاے پانزدہم پرکھوتم جوگ نام

عجائب درختی ست این کائنات — که بیخش بہ بالا است خوش صفات
ہمہ شاخہا سوئے پائین عیان — درو قہاۓ بید است ہر یک بیان
ملے پائدار ست و ناپائدار — نباشد چو آب دانش قرار
بود بید داں ہر کہ این راز یافت — ز کار آں مایه ناز یافت
تماشا کن او را درین آہنہ کاخ — بہر شاخ باشد پراگنده شاخ
نہ گن شاخہائش نمو میکنند — نہ آنزہ ہوا امر فرمیکنند
دگر نہ کمند میل بالا و دہی — بمغزِ سخن رس کہ عارف شوی
خواصِ حواسش بود برگ و بار — ہوا و ہوس دانہ وش بیقرار
تعلقاتیش با عمال بست — برین صفحہ کین نقش آمالی بست

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

دوانند کسانیکہ نخستش چو بیں
کہ ہر سبز ہستی ازو جساں میشود
بود بیخ او محکم از یاد من
پس از قطع او میتوانی رسید
بخلوت گہ ناز و آنگہ در آ
بمنزلگہ وصل ایں آں رود
نہاد منی تا من افشاندہ ہست
ز خیمہ کس سنے محبت کس
چگونہ ہم ازاں خلوت خاص آن
نگردید آنکس کہ انجا رسید
بود نور جاں شمسہ نور من
ہمیشہ شس پس از مرگ باخود برد
دل و پنج حس جاں کشش سوے خویش
دل و پنج حس مجو کار خود اند
ز حالات جاں عاشقاں آگہ اند
تماشاے جاں در بدن میکنند
ز من مستعار ست نور و فروغ
چہ مہر و چہ ماہ و چہ سوزندہ نار

کما ینبغی نیست معلوم کس
چگونش بہار و خزاں میشود
بیا لیش نہ قطع اصل پیشہ کن
بجائے کہ نا دید دید و شنید
در آں منزل خاص از در در آ
کہ باد امن پاک چوں جاں رود
نبات تمنا بر افگندہ است
بدانند کہ باقی ست اللہ بس
کہ بیند رہ تابش مہر و ماہ
نہ از نور خبر ہیچ گوشے شنید
قریبا ست از دل ہمہ در من
چو بادی کہ بوے خوش در برد
در ایں گلستاں میکشد بوے خویش
ز پابندی چشم یار خود اند
گرفتار لذات حس اللہ اند
نہ چوں اہلہاں بر سخن میکنند
بود خوے صبح صادق بر فروغ
فروزندہ تابندہ از من شمار

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

منم آنکہ بارِ جہاں میکشم
شوم ہر نباتات تا پرورم
فراموشی و یادِ عالم منم
منم آنکہ مقصودِ بید آمدہ
منم آنکہ بیدا زبانِ من است
جہاں اند وجود و عدم باہم است
ہمہ در فنا نیست عارف بجاست
اچھر جانِ و چھر قالبِ فنی است
جہاں ہر جہاں دشن از جانِ او ست
من آنم کہ گشتم بخود آشنا
چو دانستم این سا کہ من کیستم
ز فہمید خود پرکھا و تم شدم
شناسائے من عارفِ کامل است
بگفتم تو را از نہانِ خویش
بفہم و خبردار ہشیار شو
ہمہ آنکس کہ فہمید ہے جا رسید

چہ دانند یاران چنان میکشم
شوم آتش و مرغزاران خورم
درین خلق شادی و ماتم منم
منم آنکہ یاس و امید آمدہ
زعرش آنطرف آستانِ من است
چو گیسوئے خوبان خم اندر خم ہست
کرا و رفتہ است از خود با خدا
دگر آنکہ با کبر یا و منی ہست
بچشم آیدت ہر کہ جہان او ست
گذشتم ز بحرِ فنا و بقا
گرفتار تن از پئے چیستم
چو معبود مسجودِ عالم نشدم
بہر رنگ یادِ منش بعلِ ہست
نمودم ترا شوکت و شانِ خویش
بخواب این ہمہ آنکہ بیدار شد
دگر نہ عبث رنج و محنت کشید

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ادھیاے شانزدہم دیو واسر سمپت

ہر کس کہ این بیست و شش خصلت است
صفاے دل و بیخطر بودنے
بفکر و تن و جان بسر بردنی
بقدرِ میسر بکس دادنی
بدست این حواسِ خود آوردنے
شدن جملہ تن صرف جگ کردنی
بعلم و عمل جان و دل بستنے
رہِ زاہدی را بسر رفتنے
بجز راستی کم سخن گفتنے
نہ قہر و غضب دور تر ماندنے
سخا پیشگی وضع خود ساختن
بصبر و قناعت جگر کاستن
بلطف و کرم کار بگذاشتن
نہ کردار بدستی حیا داشتن
زنا کردنی روے خود تافتن

بدان آدمش کو ملک سیرت است
بعجز و تضرع جبین سودنے
بعشقِ کسے خونِ دل خوردنی
درِ فیض بر خلق بگشادنی
بہ پیشِ نظر داشتن مردنے
پئے کارِ کس تاندو تنگ کردنی
ازین انکہ قصد دار ستنے
پئے شعلہ خوے جگر تفتنے
کہ باشد برابر بدر سفتنے
ز ایذاے کس دست افشاندنے
بود ہر چہ از کینہ انداختن
مکدر نبودن صفا خواستن
دلِ خود ز لذات برداشتن
دلِ نرم خود با سخا داشتن
زاوجِ صلاحیت چو خود تافتن

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بہ سختی ہمہ تن تحمل شدن
درون و برون پاک تر داشتن
ز بس عجز با خاک یکساں شدن
ہر آنکس کہ [illegible] این شش خصال
ریا سیرتی مکر اندیشگی
قساوت دگر اعتزازی بجال
ششم ابلہی کو بلاے بدست
ملک سیرتان با خدا واصل اند
میندیش ارجن کہ خوش سیرتی
دوگونہ بود خلق ایجاد من
دگر آنکہ انکار من میکنند
ز کم فہمی خود نخواہند بید
ز حق در گذشتند و باطل شدند
سخن میکنند آن خدا منکران
کسانیکہ دارند این اعتقاد
ستم میکنند و جفا میکنند
ہمہ تابع خواہش کام دل
ہمہ تن تکبر سراپا غرور

مرا ہر گذشت تأمل شدن
ز حقد و حسد دست بر داشتن
کہ اینجاست اے یار یکساں شدن
نخواہد رسیدن بہ نزد وصال
غرور و تکبر جفا پیشگی
نخود چیدن از فر حسن و جمال
کہ ہر شیاطین جزاے بدست
شیاطین صفت ہرزہ و باطل اند
نہ چون ابلہان در فتنہ و غفلتی
بگفتے آنکہ کردم ازانہا سخن
تنا حق شناسی سخن میکنند
کلام الہی ندانند بعید
ز رسم و رہ کیش غافل شدند
کز آمیزش مرد و زن شد جہان
سر درے و شان منتہ خاک بلو
ز باطل خیال جفا میکنند
نخود رفتہ و محو آرام دل
ز راہے کہ حق است بسیار دور

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ز مستئ غفلت چنان بیخود اند | کہ مجبور رفقائے شیاطین شدند
شب و روز در فکر بد کردنست | ز طول امل رشتہ در گردنست
رسن ہائے حرص و ہوا در گلو | تمامی عنا و سراپا غلو
تمنا کش عیش و عشرت ہمہ | گرفتار زندان غفلت ہمہ
ز جور و ستم جمع زر میکنند | تہ بار عصیان بسر میکنند
عجب شور شرے ہر یکے در ہواست | ندانند شہ مالک کسے دیگر است
بگوید کہ امروز این یافتم | ازین یافتم خوب دریافتم
کہ فردا اگر ہم میسر شود | بدین ہیچ گنجینہ زر شود
بگوید یکے ہر چہ خواہم کنم | یکے سازم و دیگرے را زنم
ز فہمیدہ باطل بد اندیشیان | کہ جز من نباشد کسے در جہان
منم عارف و کامل و زور ور | منم حاکم و عادل و داد گر
لذائذ مہیا ز بہر من است | غرض این دنیا ز بہر من است
نباشد بجز من کسے شاہمند | نصیب دگر نیست بخت بلند
شریف النسب در زمانہ منم | عدیم المثل در یگانہ منم
منم آنکہ خیرات و جگ میکنم | بیکبارہ تکو تاز و تگ میکنم
اسیر کمند ہوا گشتہ اند | گرفتارہ اوہام گشتہ اند
سراسر بود بر غلط رائے شان | چو میرند دوزخ بود جائے شان
بسیم و زر و خویش دارند ناز | ز بیج فہمی خود دنیا بند باز

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

بحرف بزرگان ندارند گوش
ز مستی بہر لحظہ بازند ہوش

بمکر و ریا خیرہ طاعت کنند
پئے خود ستائی رعایت کنند

بصد رنگ جور و جفا می کنند
پئے کار خود قتل عامی کنند

نہ من میگریزندہ با دیگران
محبت بگیرند این خود سران

ز حد بیشتر غافل و بیہوشند
کہ جان ازربا ہر جگ میکشند

بتنہا سے مہم و دوزہ میروند
بجسم سگ و خوک و خو میروند

سہ دروازہ دوزخ ہست ای جوان
طمع ہست و خشم است و شہوت بدان

ازین ہر سہ دور فتنت خوب نیست
کزین راہ واصل بمطلب نیست

کسے کو ازین رہ شود بر کنار
کشد آن ہمہ ناز را در کنار

رود ہر کہ بیرون ز فرمان بید
ز مقصود خود میشود نا امید

اگر ہست مقصود در نظر
مکن آنچہ منع است در شاستر

خلاف بزرگان نکردن خوشست
بآئین خود جہان سپردن خوشست

ادھیاے ہفدہم ترک بھاگ نام

بپرسید ارجن کہ اے نذان
ز حال کسے کن بمن ہم بیان

کہ بندد محبت بیادِ خدا
ولیکن جلے از ہم این بیدہا

ازین ہر سہ گن در کدامین بود
چہ آئین قسمی ادین و آئین بود

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بفرموده باشد ارادت بنحو
ترا او دهد همه هرچه در کوزه است
پرستنده ملک را ست گُن قرین
بود جهد در راجس شیاطین هم
هر آنکس که غافل ز آیین و کیش
بود در دل او که این جمله خلق
ز بید انشی هست در بند غم
بود اینچنین کس پرستار دیو
مرا هم که جان همه عالمم
سه گونه بود جگ زهد و غذا
غذاهای مرغوب هم خوشگوار
دگر تلخ هم تیز و گرم و ترش
که باشد مفرد بسے ناگوار
دگر شور و تر سرد و شب مانده را
نتیجه نه خواهد ز جگ هیچگاه
کند صاحب ست گُن این کار را
نتایج طلب خود نما راجسی ست
نه افسون نه خیرات نه زر نے طعام

که بر طبع خود هر یکی هست محو
مثال دل شخص پر کوزه است
دلش هست مائل براهِ یقین
که بهگت این پرستش همه در دو غم
کند از ریاضت دل سینه ریش
کند اعتبارش ز ارباب دلق
بر احوال خود مے نماید ستم
که هستند ایشان همه تن کور بد
از ایشان اذیت رسد دمبدم
دگر خیر کردن بخلق خدا
بود اهل ست گُن همه دم بکار
نمک سود بر شته هم لحم کش
کند اهل رج گُن همه اختیار
خورد هر که تم طبع باشد روا
کند صرف دولت و مال و جاه
که بگرفت در مزد خود یا برا
خلاف کتب طاعت تامسی ست
نماند بحق اعتماد تمام

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بود طاعتِ جسم عجز و نیاز
پرستیدنِ دیوتا و پدر
بتجرید و تفرید باشد مدام
عبادت بگفتن چنین میکنند
بشیرین زبانی و آهستگی
بهر کس بگفتن بمقدور خویش
سخن میکند مرد روشن ضمیر
بدرسِ علوم و بذکرِ خدا
بود طاعتِ دل همیشه خوشی
بهر رنگ با هر کسے ساختن
دلِ خویش کردن چو آئینه صاف
اگر بغرض هر سه طاعت کنند
وگر رغبت دلدادهٔ آرزو
اگر بهر آزار کس میکنند
بود تیرگردن بسے خوشنما
دهد زر ولیکن نه در مزد کار
دهد هر که اینگه نه او ساتکی ست
غرض خواهد و مزد محنت دهد

نمودن ز افعالِ بد احتراز
دگر پیرِ اُستاد اهلِ نظر
بکوشد به تطهیرِ تن صبح و شام
که هر حرف اولِ نشیں میکنند
کرا فتد سبب بهر دلبستگی
نه کردن بزخمِ زبان سینه ریش
خوشی آینده و راست و دلپذیر
شب و روز بودن بصدق و صفا
فرو خوردن غصه و خاموشی
به ضبطِ دلِ خویش پرداختن
وز چار همه کس شدن سینه صاف
بود ساتکی و فراغت کنند
بود راجسی اے پسندیده
بود تامسی و هوس میکنند
شود خوشنما ترچه باشد بجا
بجائے نکو بهر پروردگار
دگر بهر خواهش دهد راجسی ست
پیئے خوشنمائی و شهرت دهد

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

وهر سه ایگان تا مسی مال خویش
یکے شد سه و از سه شد صد هزار
ز حرف نخستین برهما شده
ز حرف دوم بشن آمد پدید
ز حرف سوم آمد ایسر آنچنین
دگر گشت از و شیام بید آشکار
بحرف نخستین بود رنگ زرد
بود حرف دیگر به رنگ سپید
سوم رنگ باشد به رنگ سیاه
الف راست تاثیر سوزنده نار
بتاثیر خورشید میم آمده
به ترکیب این هر سه شد کائنات
به آغاز هر کار اورا بخوان
همین است اکنه اسم ذات اعتبار
نه باید بانکار حق مضطر
نما در رسم آئین همه راست است
به بے اعتقادی اگر کار کرد

علی الرغم احکام آئین کیش
وزان هر سه بگرفت عالم قرار
زمین آتش بید پیدا شده
دگر انترچه با دو هم ججر بید
هوا بود خورشید و خلد برین
اتهربن ازان هر سه داخل شمار
ز تاثیر رجگن بهر کار کرد
که شد خاصه ست گن از پی پدید
که دارد خصائل تموگن نگاه
بتاثیر مه و شده آشکار
کرو کارهائے عظیم آمده
که اینها صفات اند آن عین ذات
که رمزیست هر حرف این نکته دان
شود داکرش داخل بزم یار
که این کار عونی هر باشد مضطر
دل خویش هشتک گشت کام آشنا
پئے جان خود ننگ اندار کرد

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ادھیائے ہیژدہم سنیاس جوگ نام

دگر گفت کای رازدانِ جہاں
کہ دارم تمنّا ز حد بیشتر
بگفتا بکن ترک وہ آرزو
کہ سنیاس ترکِ تمنّا بود
بود تیاگ ترکِ عمل خواستن
نوشتند در ساکھیہ اہلِ نظر
گناہ است بر آدمی ترکِ فرض
بہ تحقیق من ترک باشد سہ رنگ
نکردن گناہ است و کردن صواب
بخیرات جگ بہرہ یابند خلق
بغفلت کنند ترک اگر تامسی است
ہر آنکس کہ از خوفِ محنت گذاشت
چنین ترک را جسی نام ہست
کنند کار بہرہ نخواہند از آں
چنین ترک از ساتکی میشود

بگو حال سنیاس و تیاگ این زماں
ہمیں بشنوم شوق مفرط جگر
پس آنگہ ز سنیاس حرفے بگو
بہ یادِ خدا بودن اولیٰ بود
بہ کنجے نشستن نہ برخاستن
کز آزار جاندار باید حذر
کہ بر ذمہ اش ہست مانند قرض
کز اں گشتہ آئینہ ام دور زنگ
ولیکن نخواہد ز کردن ثواب
پر آسودہ باشند ارباب لوق
بہ نزدیک من ترکِ آں ناکسی است
بہ نزدیک خود ترک را خوب داشت
ز مقصود و بہبود ناکام ہست
بہر کار خود را نہ بیند میاں
کہ دادِ نکو متقی میدہد

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ز نیک و بد آنکس که آسوده‌تر است
ز کردار خیالی نباشد بشر
ولیکن پئے خویش غافل کنند
سه گونه بود کارهائے بشر
ز کارے نکو می رود در بهشت
بقیدِ تناسخ کند وار دیش
سبب پنج باشد بکارِ جهان
حواس تن و جان و آمده بره جهد
چه از تن چه از دل چه کار زبان
کسے کز سبب هست خود داشته
به نزدیک من جاهل و غافل است
ز قیدِ خودی هر که وارسته است
ز خونریزیش هم نیست نقصان بدو
سه حکم است کردار را اے عزیز
که دانست و داننده و علت است
به ترکیبِ گن کار سه قسم شد
بود ساتگی آنکه هر جاش دید
ولیکن بدانکه مقسوم نیست

به پیشم همان محض نیکوتر است
که باشد که ناید درین رهگذر
برائے خدا مرد عاقل کند
که نیک است و بد نیک و بد برشمر
بقعرِ جهنم برد کار زشت
بانواعِ قالب دول آردش
سرانجام هر کار زاهد بدان
نباشد جز این پنج در هیچ عهد
همه کار موقوف باشد بر آن
همه کار از ذات انگاشته
ز حق دور ماند که پر باطل است
ز غیرِ خدا چشم خود بسته است
که و خلقے ندارد من و ما در او
نگهدار حرفم بگوشِ تمیز
همه کار وابسته قدرت است
گران عاقبت تا نگه بر جسم شد
بچشم حقیقت تماشاش دید
به هر شخص این نکته معلوم نیست

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

کسے کو بداند کہ ہر جا خداست
ولیکن بہر رنگ شانش جداست

چنیں معرفت خاصۂ راجسی ست
مقید پرستیدنش تامسی ست

بود ہر چہ واجب کند صبح و شام
بہ بہتر بلیغ و بسعی تمام

نباشد پئے خصمی و دوستی
بدان این چنین کار را ساتکی

اگر از پئے کام دل میکند
وبا بہر آرام دل میکند

کنند کار بود اندکہ من کردہ ام
زحد بیش خون جگر خوردہ ام

بدان راجسی این چنین کار را
دگر خواہد آزار جاندار را

زغفلت ندانند سر انجام کار
ندارد بکف رشتۂ اختیار

چنیں کار را تامسی می شناس
کہ اندر رسالت بیش از قیاس

نخواہد ثمر آنکہ از کار خویش
تبختر نداند بکردار خویش

بود صابر و شاکر و بے ریا
کشد رنج و محنت برائے خدا

نیابد چو مقصود گردد حصول
ز نایابی اش ہم نگردد ملول

چنیں شخص فارغ ز ما و منی ہست
غنیمت شمارش کہ او ساتگیست

نتائج طلب ہر کہ از کار شد
برائے غرض از ہمہ یار شد

بود طالب مال و فرزند و زن
کشد رنج و محنت پئے خویشتن

بہر رنگ مقصود خود خواہد او
اگر یافت خوش ورنہ جاں کاہد او

مقید نباشد بہ تطہیر تن
بود دامن آلودۂ ما و من

کشد بے گنہ را برائے غرض
نشارد بہر کار پابے غرض

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

چنیں فاعل کار راجس بود
ز نیکو بد خود گر آگاه نیست
شقیه تنگ مایه و بیهوده کار
ریا پیشه و کاہل و بد سرشت
عزیزے گر آید اہانت کند
به کم زور نرد آزمائی کند
چنیں شخص در بند تامس بود
بتاثیر گنہا سه قسم ست عقل
تحمل ز گنہا سه قسم ست تیز
تمیز بد و نیک دھرم و ادھرم
تمیز ره و رسم آئین کیش
رسیدن بمعنی و امید و بیم
خبر بودن از قید و آزادگی
چنیں عقل را ساتکی گفته اند
ندانستنی حق کما ینبغی
بود عکس ساتک تامس تمیز
هر آنکس که غالب بود بر حواس
بود پاس انفاس منظور او

غرض خویشتن دار راجس بود
بداند که اندر ره گمراه نیست
جفاکار حق پوش و بطلاں شعار
بود کار او جملگی کار زشت
به بیهوده کاراں اعانت کند
ز حد بیشتر بے حیائی کند
بهر خیر و مسند ناکس بود
کنم من بتفریق پیش تو نقل
بقدر فہم هند اند گوشتش تمیز
ز قهر خدا خوف در خلق شرم
شناسائی ملت و دین خویش
بر انجام هر کار بودن علیم
بدانستنی قید را فتادگی
کساں کاگر راز بنهفته اند
بدان هم چنیں عقل راجسی
چو آنکس که او نقره و اندر زیه
بر او متاع است و امید و یاس
بود نام حق ذکر و مذکور او

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

دل خویشتن را بدست آورد
تحمل چنین شیوهٔ ساتکی ست
نگهدارئی دین و مقصود خویش
شکیبائی این چنین راجسی است
که ماند بمستی و غفلت مدام
بخواب گران از جهالت بود
سه قسم است آرام ارجن بدان
یکے آنکه بعد از ریاضت بود
اگر چند زهر ست در ابتدا
دل آدمی چون بسویش کشد
ازین خوشدلی گردد آسوده جان
دوم حاصل از لذت حس شود
ندیدم کسے را بروے زمین
ازین هر سه گن بر کرانه بود
محیط است بر چار برن این سه گن
بخوبی ستو گن برهمن بود
دل و پنج حس را بدست آورد
ریاضت بصبر و تحمل کند

بمیلے که خواهش شکست آورد
خوشا حال آنکس که این گونه زیست
پئے نام کردن دل و سینه ریش
تحمل که بدتر بود تامسی است
سحر را نماید در اندیشه شام
همه کار او بر بطالت بود
که آسودگی بخش جسم ست و جان
که از هر دو عالم فراغت بود
چو آب حیاتست در انتها
بچیند گل وصل دلخویش کشد
چنین لذتے را تو ساتک بخوان
طلائے نماید ولے مس شود
نه در دیوتا را نه چرخ برین
مگر آن خدائی یگانه بود
بدینگونه تقسیم شد کیش گن
که پاکیزه و خشک دامن بود
بفوج رعونت شکست آورد
بدرک معانی تامل کند

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ثباتش بود بر کتابِ مبین
بخوئیست ست رج بهم آمیخته
سخاوت شجاعت ثباتِ قدم
خیالِ ریاست بسر داشتن
نگهداشتن پاس جاه و جلال
خبردار بودن بفنّ سلاح
بخوئے رج و تم کند کار بیش
زراعت تجارت شبانی دگر
بود خوئے تم گن بشودر تمام
هر آنکس که بد جمع خود قائم است
پرستد کسے را باعمالِ خویش
همان جلوه شد جلوه گر در همه
رسد تا بمقصود راحت کند
بدینِ دگر ره نبردن خوش است
اگر کار شایان خود کرده است
اگرچند بے عیب کردار نیست
چو آتش که عیب دخان در وے است
کند کار از مرده دل بر کند

بعلم الیقین هم بعین الیقین
قضا نقش هر چیز پی ریخته
همه جهد بودن به تحصیل علم
ز احوال هر کس خبر داشتن
تامّل نمودن بفکر مآل
تحمّل نمودن که بخشد فلاح
سه گونه نمودند کردار بیش
ندارد خیالات دیگر بسر
بود خود منقش کار هر صبح و شام
دلش خرم و بهره ور دایم است
که از عقل و فهم و تمیز است بیش
همانی نور تابش کند بر همه
ز آمد شدن با فراغت کند
بآئین خود جان سپردن خوش است
ز نیکان عالم سبق برده است
ولے هیچ کار ز خودت کار نیست
بآئین عیب هم ترک آتش کے است
خیالِ تکبر ز سر دور کند

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

خرد او ازان وصل کمتر دہد
نداند کہ من میکنم این عمل
ز ترکِ عمل آنچہ حاصل شود
کند ہرچہ لشند میند اندیش
بطرزیکہ واصل بحق میشود
ازان اندکے گوش کن اے پسر
کند ترک لذاتِ حسی نخست
خیالِ محبت ندارد بسر
بخلوت نشستہ غذا کم کند
زبان و دل و دین نگہدار داد
خودی و غرور و غضب حرص و آز
ذخیرہ نہ کردن کند اختیار
چنین شخص آخر ہمان میشود
ہر آنکس کہ محوست او خوشدلست
تمنائش نبود کہ خود مقصد است
برابر بود پیش او مور و فیل
چو من میشود میرسد تا بمن
چو بر من کند تکیہ بر کار و بار

کہ تا نخل امید او بر دہد
اگر اینچنین کردہ شد بے خلل
بدست آید او را و کامل شود
خدا بندۂ خویش میند اندیش
پئے رحمتش مستحق میشود
کہ گردم ز رازِ حقیقت خبر
بدست آورد دل بعقلِ درست
نہ از کس خفا شد کسے را جگر
چو وحشی ز دنیاے دون رم کند
خیالِ ہمانِ شکل سردار داد
ازینہا ہمانند شود بے نیاز
ندارد محبت بخویش و تبار
ہمہ تن دل و جملہ جان میشود
ہمیشہ ز محبوبِ خود واصل است
کہ بر دین و دنیاش دستِ زدست
ہمین است عرفان و را دلیل
تو ہم آشنا شو خدا را امین
بود دلبرِ مقصدش در کنار

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بامداد و تائید و عقل معاد   دل خویشتن را بمن هر که داد

ز بند غم و درد آزاد شد   جهانش بسیار من از یاد شد

اگر از خودی با بگل مانده اند   بسے دور از راه دل مانده اند

غلط هست از جنگ خویشاں گریز   نشستیت همی آرزوت بر ستیز

تو شاهی و نوبت شجاعت بود   نمایاں ز رویت شجاعت بود

بپائے تو زنجیر مردانگی هست   چنیں بد دلیها ز دیوانگی است

کنند خوے تو عاقبت کار خویش   کنی جنگ با پیر و فرزند خویش

ولے نیست کو منزل یار نیست   ازیں ره از هر کس خبردار نیست

بچرخ است عالم ز فرمان او   سر عاشقان است قربان او

همه هست از قدرت کردگار   نه کار من و تست ایں کار و بار

پناهنده شو با خدائے کریم   نه غیر از کرم نیست رائے کریم

باو دار چشم و باو دار گوش   باو دار دل را اگرت هست هوش

پرستار او باش در یاد او   گرفتار او باش و آزاد او

قلم کش بر اوراق و آئین کیش   ورا کن تصور دل و دین خویش

در معرفت بر تو کردیم باز   تامل کن و کار خود را بساز

ز هر بند آزاد او ساز دت   ز هر گونه غم شاد او ساز دت

کنوں بشنو از من که یار منی   باخلاص دل راز دار منی

بمن دار دل نے بسوے غیر   بمن باش و ایم نه در کوئے غیر

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

خرد اندران و خلل کمتر دهد
نداند که من میکنم این عمل
ز ترک عمل آنچه حاصل شود
کند هرچه گفتند بیند اندرش
بطرز یکه واصل بحق میشود
ازاں اندکے گوش کن اے پسر
کند ترک لذات حسی نخست
خیال محبت ندارد بسر
بخلوت نشسته غذا کم کند
زبان و دل و تن نگهدار داد
خودی و غرور و غضب حرص و آز نه
ذخیره نه کردن کند اختیار او
چنین شخص آخر همان میشود
هر آنکس که محو است او خورسند نیست
تمناش نبود که خود مقصد است
برابر بود پیش او مور و فیل
چو من میشود میرسد تا بمن
چو بر من کند تکیه بر کاروبار

که تا نخل امیدش او بر دهد
اگر اینچنین کرده شد بے خلل
بدست آید او را و کامل شود
خدا بندهٔ خویش بیند اندرش
پئے رحمتش مستحق میشود
که کردم ز راز حقیقت خبر
بدست آید و دل بعقل درست
نه از کس خفا شد کسے را جگر
چو وحشی ز دنیای دون رم کند
خیال همان شک سر دار و داد
از اندیشها باز شد بے نیاز
ندارد محبت بخویش و تبار
همه تن دل و جمله جان میشود
همیشه ز محبوب خود واصل است
که بر دین و دنیاش دست از دست
همین است عرفان در اولیا
تو هم آشنا شو خدا را بمن
بود دلبر مقصدش در کنار

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

بامداد و تائید و عقل و معاد
نہ بند غم و درد آزاد شد
اگر از خودی پا بگل ماندہ اند
غلط ہست از جنگ خویشاں گریز
تو شاہی و نوبت شجاعت بود
بپائے تو زنجیر مردانگی ہست
کمند خوے تو عاقبت کار خویش
ولے نیست کو منزل یار نیست
بچرخ است عالم ز فرمان او
ہمہ ہست از قدرت کردگار
پناہندہ شو با خدائے کریم
با و دار چشم و با و دار گوش
پرستار او باش در یاد او
قلم کش بر اوراق و آئین کیش
در معرفت بر تو کردیم باز
ز ہر بند آزاد او ساز دست
کنوں بشنو از من کہ یار منی
بمن دار دل نے بہر سوے غیر

دل خویشتن را بمن ہر کہ داد
جہانش بسیار من از یاد شد
نہ بے دور از راہ دل ماندہ اند
مشیت ہمی آردت بر ستیز
نمایاں نہ رویت شجاعت بود
چنیں بد دلیہا نہ دیوانگی است
کہی جنگ با پیر و فرزند خویش
از یں راز ہر کس خبر دار نیست
ہمہ عاشقان است قربان او
نہ کار من و تست ایں کار و بار
نہ غیر از کرم نیست رائے کریم
با و دار دل را اگرت ہست ہوش
گرفتار او باش و آزاد او
ورا کن تصور دل و دین خویش
تامل کن و کار خود را بساز
ز ہر گونہ غم شاد او ساز دست
باخلاص دل را نہ دار منی
بمن باش دایم نہ در کوے غیر

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust

پرستار من باش هر صبح و شام
مرا یاد کن تا بیابی مرا
بمن میرسی عهد بستم بتو
ره و رسم و آئین دین را گذار
تفکر مکن حامئی تو منم
مگو پیش منکر سخنهای من
بجاهل بغافل بکاهل مگو
سخن تا نشنود را مخاطب مکن
هر آنکس که این راز را بشنود
دهد فایده معتقد را بسے
هر آنکس که خواند عزیز است او
جواب سوال که باهم شد است
اگر گوش دارد کس از اعتقاد
خوشا حال او خوش سرانجام او
بگو هر چه گفتم شنیدے ز دل
بگفتا که از من ارشاد تو
بخویشان محبت نماند مرا
بفرمان تو بسته ام من کمر

مرا سجده کن با نیاز تمام
ببینی بصد بے حجابی مرا
بهر حال اے یار هستم بتو
بمن سوے دل از محبت بیار
که پخته کن خامئی تو منم
مگو با کسے کوست داناے من
بنا حق شناسان باطل مگو
بنامحرمان راز آگهی لب مکن
بخلد برین بیگمان میرود
عقیدت نه بخشد بمنکر کسے
که از صاحبان تمیز است او
هر آنکس که خواندست خرم شد است
بود فارغ از رشک و حقد و عناد
برین صفحه ماند بسا نام او
هم از قوم و خویشان برندے ز دل
به بستم دل خویش با یاد او
که عرفان بجائے رساند مرا
ندارم ز بیگانه گردان حذر

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

دگر سنجے با راجہ گوید سخن	کہ از لطف بیاس وحید زمن
شدم محرم این سخنہائے راز	کہ میگفت آن مظہر بے نیاز
سخن ور دیا گیرہ گیان است این	دوائے دل سینہ ریشانست این
عجب گفتگوئیست دلشاد کن	ز قید غم و درد آزاد کن
چنان جلوۂ حسن او دیدہ ام	کہ از خود فراموش گردیدہ ام
چہ مے پرسی از من ظفر یاب کیست	پئے تخت شاہنشہی باب کیست
بجائے کہ چوں کشن جوگیشر است	کہ از نور او ہر دو عالم پُر است
بجائے کہ ارجن کماندار ہست	باقبال خوبی ہر دو کار ہست
ہمانجاست دولت ہمانجاست داد	ہمانجاست فتح و ظفر یاد باد
اگرچند فخر است ثروت بجاست	ولے فخر کردن کجا خوش نماست

بکن سجدہ شکر پروردگار
کہ آمد ز دستت تو زینگونہ کار

تمام شد

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

چند نہایت دلچسپ و مفید کتب

نارائن رام چرتر بطرز ناول یعنی نارائن چرتر مالا کا پہلا موتی۔ اُردو پڑھے لکھے اصحاب کیلئے ایک بیش بہا تحفہ مریادا پرشوتم بھگوان رام چندر جی کی زندگی کے اصلی معنوں میں پیش کرنیوالی اپنے ڈھنگ کی بالکل نرالی رامائن نظم و نثر کا ایک بے مجموعہ مہرشی بالمیکی جی کی زندہ جاوید تصانیف کے ادھار پر گوسائیں تلسی داس جی کے پرمعنی نتیجہ خیز دوہوں و چوپائیوں سے آراستہ جس پر پنجاب گورنمنٹ نے ٹیکسٹ بک سوسائیٹی کی خاص سفارش سے ایک صد (۱۰۰) روپیہ انعام عطا فرمایا ہے سررشتہ تعلیم نے اپنے خاص سرکلر ہی کے ذریعہ تمام سکول لائبریریوں کیلئے منظور فرمایا ہے۔ اخبارات نے اس پر نہایت عمدہ ریویو کئے ہیں عوام نے بہت پسند فرمایا ہے
قیمت دو روپے .... ([illegible])

نارائن کرشن چرتر مکمل :- اُردو زبان میں اپنے ڈھنگ کی بالکل پہلی تصنیف پنجاب کے مشہور شدہ فسانہ نگار مہاشہ نارائن کی قلم سے اس لاجواب کتاب میں بھگوان کرشن کی زندگی کے اصلی معنوں میں پیش کرتے ہوئے نہایت زبردست دلیلوں اور پرمانوں سے ان تمام بہتانوں اور الزاموں کی صفائی کی گئی ہے جو کہ اگیان میں پھنسے ہوئے لوگوں نے اُن کی ذات پاک پر لگائے ہوئے ہیں اس نایاب کتاب کا مطالعہ ہر ہندو ناتر کا فرض ہے یہ کتاب اس قدر مقبول ہوئی ہے کہ بہت تھوڑے عرصہ میں اسکی

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

ایڈیشن بالکل اختتام پر ہے۔ سرورق پر بھگوان کرشن کا ایک خوبصورت چتر
دیا گیا ہے قیمت صرف دو روپے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ (عمار)

بھگتی یوگ :۔ ویویکانند جی مہاراج کے مختلف انگریزی لکچروں کا عام فہم
اردو میں ترجمہ ہے۔ بھگتی کیا چیز ہے (۲) بھگتی کیوں کرنی چاہیئے (۳) بھگتی
کرنے سے کیا ہوتا ہے۔ بھگتی کی قسمیں قیمت چھ آنہ ۔ ۔ ۔ ۔ (۶ر)

یوگ کے عملی سبق :۔ یوگ کے تمام مرحلوں کی بالتفصیل صراحت اور یوگ
کی اصلی غرض و منشائے کی تفصیلی وضاحت جس میں یوگ۔ آسن۔ پرانایام
دھارنا دھیان۔ سمادھی پر فلسفانہ لکھا گیا ہے قیمت صرف ۔ ۔ (۶ر)

انمول موتیوں کی مالا :۔ معرفت و حقیقت کے موتیوں کی ۹۵۴
صفحوں کی لڑی میں نہایت خوشنما طور پر پرو دیا گیا ہے۔ اس میں ۱۵۴
ہی مضمون ہیں۔ دولتمندی ہی سب کچھ نہیں۔ زندگی کس طرح بسر کرنی
چاہیئے۔ اپنی کرنی پار اترنی۔ کیا دنیا حق پرست ہے و زر پرست نہیں خیالات
کی اصلیت انسانی ہاتھ غلام اور مالک کی مثال سچی شرافت اس ہاتھ دے
اس ہاتھ لے۔ آپ بھلا تو جگ بھلا۔ عزت کے سچے مستحق۔ پریم بھگت کی
مہادوا فیونی وغیرہ وغیرہ قیمت ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ (۶ر)

وچار کلیدرم :۔ یہ ویدانت کی ۳۰۶ صفحوں کی ایک نایاب کتاب ہے
جو سات بابوں میں منقسم ہے اور ہر ایک باب میں تقریباً آٹھ فصلیں ہیں
ایشور جیو پرکرتی۔ گیان کرم اوپاسنا۔ آدرش عملی شغل وغیرہ وغیرہ جیسے

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

مضمونوں پر نہایت ہی عالمانہ طریق پر بحث کی گئی ہے قیمت ... (۱؍)

گیان کلید رم :- رموز معرفت کا گنجینہ اسرار ذات کا خزینہ علم عرفان کا نادر رسالہ گیان ویراگ در لچسپ مجموعہ ضخامت ۴۰ صفحے قیمت ... (عہ)

سادھو کی صدا :- مذاہب اخلاق و طرز تمدن کے متعلق چند مفید سبق اخلاق آموز مضامین مذہبی رجحان والوں کے مذاق کے درست کرنے کا مصالحہ قیمت ... (۳؍)

سائنس کے سو خیال :- اس میں اعلیٰ درجہ کے ۱۰۰ روحانی و اخلاقی سبق ہیں مثلاً کمزوریوں کا مقابلہ۔ دھرم اور فرض۔ پریم۔ نور کی زندگی نفرت اور محبت نکتہ چینی سچا علم وغیرہ وغیرہ قیمت ... (۵؍)

ہماری زندگی و موت :- کیا ہندو قوم زندہ رہیگی؟ اس سوال کے مختلف پہلوؤں پر بحث کرنے کے بعد ایک علیحدہ مفصل آرٹیکل میں جواب دیا گیا ہے جو ہر ہندو کے پڑھنے اور سوچنے کے قابل ہے قیمت ... (۱؍)

ہماری زندگی و موت :- کیا ہندو قوم زندہ رہیگی؟ اس سوال کے مختلف پہلوؤں پر بحث کرنے کے بعد ایک علیحدہ مفصل آرٹیکل میں جواب دیا گیا ہے جو ہر ہندو کے پڑھنے اور سوچنے کے قابل ہے قیمت ... (۱؍)

ملنے کا پتہ } مسٹر رام پرشاد نرائن دت
پبلشر و تاجران کتب بیرون لوہاری دروازہ لاہور

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

اردو زبان کی نہایت مفید کتب

مصنفہ بابو شیو برت لال صاحب ورمن

- ہماری ماتائیں ۸ر
- سچی دیویاں ۱۲ر
- ایضاً استریاں ۱۲ر
- راجستھان کی بیر رانیاں ۱۲ر
- ستی برتانت ۱۲ر
- سچی ماتائیں ۱۲ر
- ہندو ماتائیں ۱۲ر
- ہندو استریاں یعنے خانہ داری کی فلاسفی ۱۲ر
- بھارت کی شجاع و عالم استریوں کے کارنامے ۱۲ر
- وید برتانت زیر طبع ۸ر
- وید منڈل ۲ حصہ ۱۲ر
- پنجابی سو ماہر حصے ۸ر
- بھگت برتانت ۳ر
- راجہ رسالو ۱۲ر
- رشی برتانت ۵ر
- گوسائیں تلسی داس کا جیون چرتر ۱۲ر
- کبیر صاحب کا چرتر ۲ر
- حیرت انگیز واقعات ۱ر
- سیوا جی وزنگ زیب کی لڑکی کی شادی ۱۲ر
- چندر گپت و سکندر کی پوتی کی شادی ۱۲ر
- مہابھارت نہایت دلچسپ لڑائی ۱ر
- تاتھا جسباندکا عطر ۸ر
- رامائن ہر دو حصہ مکمل ۱۲ر
- » » » مجلد ۱۲ر
- مہابھارت ۱۸ پرب ۱۲ر
- بدھ دیو کی سوانح عمری ۱ر
- بدھ دھرم کا علم اخلاق ۲ر
- ستیہ دھرم کا میل ۲ر
- مسیحی مذہب کا منبع ویدک دھرم ہے ۱ر
- ژند یا ژند کا اردو ترجمہ ۲ر
- سنسکرت زبان کی عظمت ۱ر
- جاپان اور اسکی ترقی ۱۲ر
- آریوں میں علم تحریر کا رواج ۸ر
- آخری وقت کا دردناک سین ۸ر
- معدن التہذیب ۱۲ر
- تمباکو ۱ر
- آریہ درشن دیو نانی فلاسفی ۱ر
- علم و خیال ۵ر
- قانون خیال ۸ر
- سائنس کے خیال ۱۲ر
- فانوس خیال ۸ر
- معجون خیال ۲ر

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

نیرنگ خیالی ۸ر	گھر کا راستہ ۸ر	اُپم وچار کلیدرم ۱ر	پنچائین ۱۲ر
انمول موتیوں کی مالا	دیا رکپدرم ۱۲ر	کتھا کلیدرم ۲ر	گیان سنتایین ۸ر
روحانی لشکارے ۸ر	سراج یوگ ۵ر	رشی تانت کلیدرم ۱ر	گیان سدیش ۸ر
کامیابی کی کنجی ۸ر	یوگ کے علمی ہستی ۵ر	جین " " ۸ر	کرم " ۸ر
صحت سولت عقل	کرم یوگ ۵ر	دیوانت " ۱۲ر	اپاسنا " ۸ر
عمل کے کیا راز ۸ر	بھگتی یوگ ۵ر	وشنو پران ۱۰ر	کبیر چرتر " ۸ر
جگت نرائن ۸ر	فلاسفی یوگ ۱ر	انگلی " ۸ر	پنتھ " ۸ر
ہندو کیوں تعفیر ۸ر	روحانی آدرش ۳ر	الجیات حد المات ۸ر	بچن " ۸ر
ہدایت فلسفی ۱ر	سر بیوڑی	گیان سابائن ۸ر	یاترا " ۸ر
روحانی ۸ر	سرت شبد یوگ	گیان کرشنائن ۸ر	سچ " ۸ر
شکوۃ	کلیدرم رجار کلیدم ۸ر	گیان رشتائن	پریم " ۸ر
چوکی سدا ۸ر	ترم کلیدرم ۸ر	گیان چھہ ترائن	وچار " ۸ر
شرم سار ۱ر	رجار کلیدم ۱ر	گیان ...	درشنانت " ۸ر

ملنے کا پتہ پرم شانتی آشرم
مالکان آریہ بک ڈپو
بیرون موری دروازہ لاہور

جیوتش شیام پریس ... باہتمام لالہ ایشر داس پرنٹر چھپی

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

نیرنگ خیال عہ	گھر کا راستہ عہ	آتم وچار کلیدرم ۶ر	تچھائن ۱۲ر
انمول موتیوں کی مالا	دینار کلیدرم ۴ر	گیتا کلیدرم ۶ر	گیان ستیائن عہ
روحانی ہیرے ۳ر	آسان یوگ ۵ر	رشی تانت کلیدم ۶ر	گیان منتوبیش ۸ر
کامیابی کی کنجی عہ	یوگ کے عملی سبق ۵ر	جین " " ۶ر	کرم " ۸ر
صحت دولت عقل	کرم یوگ ۵ر	دیوہات " ۱۲ر	اپاسنا " ۸ر
ہمگ کیالز ہر	بھگتی یوگ ۵ر	وشنو پران ۱۰ر	کبیر جو تر " ۸ر
جگت نرائن ۸ر	فلاسفی یوگ ۱ر	انجلی " ۸ر	پنتھ " ۹ر
ہنس کمل تفسیر عہ	شانتی آورش ۲ر	انجیل حد الملت ۸ر	بچن " ۸ر
ہیوات فلسفی ار	شدھ بودھی ۲ر	گیان رامائن ۱۲ر	یاترا " ۸ر
روحانی عہ	سرت شبد یوگ عہ	گیان کرشنائن عہ	سچ " ۸ر
نگو تاؤ ار	کلیدرم دیبا کلیدم عہ	گیان بشٹائن ۱۲ر	پریم " ۸ر
جہوکی سدھ ۴ر	حیرت کلیدرم ۸ر	گیان پچھ تذکی ۱۲ر	وچار " ۸ر
ہنس سار ار	برہم وچار کلیدرم ۱ر	گیان امید عائن گیان	درشن شانت " ۸ر

ملنے کا پتہ منیجر پرم شاستر امرت مالکان آریہ بک ڈپو

منیجر ست سنگ بک ڈپو بیرون دروازہ لاہور

جالندھر سٹیم پریس لاہور میں باہتمام لالہ ایشرداس پرنٹر چھپی

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

Mohit

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE

Digitized by eGangotri and Sarayu Trust.

CC-0. In Public Domain. Funding by IKS-MoE